

2023 ОНЫ 06 ДУГААР САРЫН 23-НЫ ӨДӨР, БААСАН ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА
2023 оны 06 дугаар сарын 23-ны өдөр, Баасан гараг

<i>Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга</i>	<i>1</i>
<i>Хуралдааны товч тэмдэглэл:</i>	<i>2-48</i>
<i>Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:</i>	<i>49-142</i>
<hr/>	
<i>1. “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Засгийн газар 2023.06.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/</i>	<i>50 -65</i>
<i>2. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/</i>	<i>65-102</i>
<i>3. Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл /Засгийн газар 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг, үргэлжлэл/</i>	<i>102-113</i>
<i>4. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/</i>	<i>113-122</i>
<i>5. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/</i>	<i>122-131</i>
<i>6. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/</i>	<i>131-137</i>
<i>7. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг, үргэлжилнэ/</i>	<i>137-140</i>
<i>8. Баталсан хууль, тогтоолын эцсийн найруулгыг сонсох</i>	<i>140-141</i>

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Хоёр.Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга А.Хишигбаяр, мөн яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Б.Батжаргал, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Бодлогын хэрэгжилт, судалгааны газрын дарга Ц.Ганцэцэг, Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга Д.Ренчиндорж, Бодлого, төлөвлөлтийн газрын ахлах шинжээч Б.Гэрэлсайхан, Төв аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтсийн дарга С.Орхон, Судлаач, зөвлөх Г.Ганчимэг, Ц.Дашдондог нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Н.Мягмар, мөн газрын

Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Д.Нарантуяа, М.Отгон, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Нийгмийн бодлогын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Б.Цогзолбаяр, мөн газрын референт Г.Нямсүрэн нар байлцав.

Төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Нийгмийн бодлогын байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин танилцуулав.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг, Б.Пүрэвдорж, А.Адъяасүрэн, С.Ганбаатар, Ч.Ундрэм, Д.Өнөрболор, Б.Баттөмөр, О.Цогтгэрэл нарын тавьсан асуултад Улсын Их Хурлын гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч П.Анужин, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Бодлого, төлөвлөлтийн газрын дарга А.Хишигбаяр, мөн яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Б.Батжаргал, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Бодлогын хэрэгжилт, судалгааны газрын дарга Ц.Ганцэцэг нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар 13 цаг 22 минутаас хуралдааныг даргалав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаар Нийгмийн бодлогын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Нэг.Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Л.Мөнхбаатар: 1.Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, Ц.Мөнх-Оргил, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Б.Саранчимэг, Ц.Туваан, С.Чинзориг /цаашид “Ажлын хэсэг” гэх/ нарын гаргасан, Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь заалтын “даатгуулагч” гэсний өмнө “нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор” гэж нэмж, мөн заалтын “заасан хувь хэмжээгээр” гэснийг “заасны дагуу” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 4.1.15 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	24
Татгалзсан:	17
Бүгд:	41
58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.	

2.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 7.2.3 дахь заалтын “гадаад орноос Монгол Улсад суугаа Дипломат төлөөлөгчийн газар” гэснийг “Монгол Улсад суугаа гадаад улсын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар” гэж өөрчилж, 7.2.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7.2.2.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалттай хуулийн этгээд, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, түүний салбар, төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсад байрладаггүй өөрийн төлөөний газраар дамжуулан үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, Монгол Улсаас эх

үүсвэртэй орлого олж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, төлөөний газарт ажиллаж байгаа ажилтан;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 27
Татгалзсан: 15
Бүгд: 42
64.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.3.1 дэх заалтын “ганц гишүүнтэй ажил олгогчийн захирал,” гэснийг, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг тус тус хасаж, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “эсхүл эцэг” гэсний дараа “, хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагч эх, эсхүл эцэг” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 17
Бүгд: 42
59.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

4.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэгт доор дурдсан агуулгатай 7.4.10 дахь заалт нэмж, мөн зүйлийн 7.5.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасах.

“7.4.10.өмчийн бүх хэлбэрийн хуулийн этгээд, хүнтэй хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан.” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя

Зөвшөөрсөн: 27
Татгалзсан: 15
Бүгд: 42
64.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

5.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.10 дахь хэсэг нэмэх:

“7.10.Даатгуулагч сайн дураар даатгуулсан хугацаанд энэ хуулийн 19.1.2-т заасан гэрээгээр ажил гүйцэтгэсэн бол энэ хуулийн 7.9 дэх хэсэг хамаарахгүй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28
Татгалзсан: 12
Бүгд: 41
68.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

6.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 12 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 12.1.4, 12.1.5 дахь заалт нэмэх:

“12.1.4.энэ хуулийн 13.3-т заасан зөвлөлийн гишүүний урамшуулал, үйл ажиллагааны зардал;

12.1.5.нийгмийн даатгалын сангаас төлөх шимтгэлийн төлбөр;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 21
Татгалзсан: 21
Бүгд: 42
50.0 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Нямбаатарын “дэмжсэн” санал техникийн саатлын улмаас “эсрэг” гарсан тул дээрх санал хураалтыг хүчингүйд тооцож, дахин санал хураалт явуулах горимын санал гаргав.

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Нямбаатарын гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 19
Бүгд: 43
55.8 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

Л.Мөнхбаатар: Горимын санал дэмжигдсэн тул дээрх санал хураалтыг дахин явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 23
Татгалзсан: 20
Бүгд: 43
53.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

7.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.4 дэх заалтын “Монголбанкнаас тогтоосон системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 13.3 дахь хэсгийн “үүрэг бүхий” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 18
Бүгд: 43
58.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

8.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь хэсгийн “хувь хэмжээ,” гэсний дараа “хэрэглэх” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 18
Бүгд: 43
58.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

9.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалтын “бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл,” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 19.1.4 дэх заалтын “зүйлийн 19.1.1, 19.1.2-т “ гэснийг “хуулийн 19.1.1-д” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 27
Татгалзсан: 16
Бүгд: 43
62.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

10.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.28 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, мөн зүйлийн 21.31 дэх хэсгийг хасах:

“21.28.энэ хуулийн 7.7-д заасан даатгуулагчийн төлбөл зохих нийгмийн даатгалын шимтгэлийг Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хуульд заасны дагуу нийгмийн даатгалын зохих санд төлж болно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 30
Татгалзсан: 12
Бүгд: 42
71.4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

11.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “4 дүгээр” гэснийг “8 дугаар” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 29
Татгалзсан: 13
Бүгд: 42
69.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

12.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.3.6 дахь заалтын “төлсөн” гэсний дараа “тэтгэврийн даатгалын” гэж нэмж, мөн зүйлийн 27.4 дэх хэсгийн “тусгай дансанд” гэснийг “тусгайлан” гэж, 27.7.2 дахь заалтын “системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж тус тус өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 32
Татгалзсан: 10
Бүгд: 42
76.2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

13.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.6 дахь хэсгийн “орлогыг” гэснийг “орлогын тодорхой хувийг” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 29.7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“29.7.Нас барсан даатгуулагчийн гэр бүлийн гишүүнд Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд заасны дагуу тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэхээр бол нэрийн дансны мөнгөжүүлсэн орлого, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэрт зарцуулах нийт хөрөнгийн хэмжээг тооцож зөрүүг энэ хуулийн 29.8-д заасан журмын дагуу өвлүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг үг хэлэв.

Хуралдаан даргалагчаас дээрх саналыг гүйцээн боловсруулах чиглэл өгч, санал хураалт явуулаагүй болно.

Үдээс өмнөх хуралдаан 3 цаг 13 минут үргэлжилж, 13 цаг 45 минутад завсарлав.

Үдээс хойших хуралдаан 14 цаг 34 минутад эхлэв.

Г.Занданшатар: 14.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 33 дугаар зүйлийн 33.1.5 дахь заалтын “ажил олгогч нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хуулиар тогтоосон” гэснийг “ажил олгогчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэмжээ болон энэ хуулийн 21.1-д заасан” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	23
Татгалзсан:	17
Бүгд:	40

57.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

15.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.2 дахь заалтын “үйлдвэрчний эвлэлээс” гэснийг “байгууллагаас” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 35.3 дахь хэсэг, 35.16 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 35.15, 35.16 дахь хэсэг болгож, мөн зүйлийн 35.9 дэх хэсгийг хасах:

“35.3.Ажил олгогч болон даатгуулагчийн төлөөллийн байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлнэ.

35.15.Үндэсний зөвлөлийн дүрэм болон энэ хуулийн 35.3-т заасан нээлттэй сонгон шалгаруулах журмыг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо батална.

35.16.Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд ажлын оролцоог харгалзан улирал тутам урамшуулал олгох бөгөөд урамшууллын дээд хэмжээг хөдөлмөр, нийгмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо тогтооно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	23
Татгалзсан:	17

Бүгд: 40
57.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

16.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.17 дахь хэсгийн “тогтолцоо, хууль тогтоомж, нийгмийн даатгалын” гэснийг, мөн зүйлийн 35.20 дахь хэсгийн “Энэ зүйлийн 35.14-т заасан” гэснийг тус тус хасаж, 35.17 дахь хэсгийн “аудитын” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж, 35.19 дэх хэсгийн “35.17-д заасан” гэсний дараа “мэргэжлийн хорооны ажиллах журам,” гэж тус тус нэмж, 35.17 дахь хэсгийн “ажиллуулж, урамшуулал олгоно” гэснийг “ажиллуулна” гэж өөрчилж, мөн зүйлд доор дурдсан агуулгатай 35.20 дахь хэсэг нэмэх:

“35.20.Энэ хуулийн 35.19-т заасан урамшууллыг мэргэжлийн хорооны гишүүний ажлын үр дүнг харгалзан Үндэсний зөвлөл олгоно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 17
Бүгд: 41
58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

17.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.4 дэх заалтын “нормативыг” гэснийг “дээд хязгаарыг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 17
Бүгд: 41
58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Хуралдаан даргалагчаас дээрх саналыг гүйцээн боловсруулах чиглэл өгөв.

18.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, 37.9, 37.12 дахь хэсгийн “өвчин судлалын” гэсний дараа “төрөлжсөн мэргэшлийн” гэж, мөн зүйлийн 37.12 дахь хэсгийн “нийгмийн хамгааллын” гэсний дараа “болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн” гэж тус тус нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 17
Бүгд: 41
58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

19.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1.5 дахь заалтын “, хууль тогтоомж зөрчихийг зөвлөх, тулгах, шаардах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 39.1.7 дахь заалтыг “39.1.7, 39.1.8, 39.1.9” дахь заалт болгох гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 17
Бүгд: 41

58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

20.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 46 дугаар зүйлийн 46.3 дахь хэсгийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25

Татгалзсан: 16

Бүгд: 41

61.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

21.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“47.1.Энэ хуулийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25

Татгалзсан: 16

Бүгд: 41

61.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Хоёр.Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн найруулгын санал:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.14 дэх заалтын “хорогдуулах” гэснийг “богиносгох” гэж, 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсгийн “үүссэн үүргийн дагуу” гэснийг “тогтоосон” гэж, 19 дүгээр зүйлийн 19.1.2 дахь заалтын “343 дугаар зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх, мөн хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах” гэснийг “343, 359 дүгээр зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх болон хөлсөөр ажиллах гэрээ” гэж, 29 дүгээр зүйлийн 29.5.2 дахь заалтын “тусгай” гэснийг “тухайлсан” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.2.3 дахь заалтын “хуулиар тогтоосон” гэснийг “хуулийн 25.1-д заасан” гэж, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын, санхүү, төсвийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 35.6 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийн “Төв” гэснийг “Магадлалын төв” гэж тус тус өөрчилж, 44 дүгээр зүйлийн 44.6, 44.7 дахь хэсгийг 44.8, 44.9 дэх хэсэг болгон шилжүүлэх.

2.Төслийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгийн “(цаашид "Итгэмжит зөвлөх" гэх), (цаашид "Зөвлөх" гэх), (цаашид "Тэргүүлэх" гэх)” гэснийг тус тус хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25

Татгалзсан: 16

Бүгд: 41

61.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн талаар Нийгмийн бодлогын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Нэг.Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 27
Татгалзсан: 14
Бүгд: 41
65.9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Хоёр.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.2.1 дэх заалтын “0-16” гэснийг “0-18” гэж, 37.2.2 дахь заалтын “16” гэснийг “18” гэж, 37.2.2, 37.2.3 дахь заалтын “эмнэлэг, хөдөлмөрийн магадлах комисс” гэснийг “эрүүл мэндийн магадлалын зөвлөл” гэж, 37.3 дахь хэсгийн “комисс” гэснийг “зөвлөл” гэж, 37.4 дэх хэсгийн “37.2.1, 37.2.2-т” гэснийг “37.2.1-д” гэж, 37.5 дахь хэсгийн “37.2.1-37.2.3-т заасан комиссын” гэснийг “37.2.1, 37.2.2-т заасан зөвлөлийн” гэж, 37.9 дэх хэсгийн “комиссоос” гэснийг “зөвлөлөөс” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 26
Татгалзсан: 15
Бүгд: 41
63.4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, 37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсгийн “37.2.2” гэснийг, 37 дугаар зүйлийн 37.5 дахь дэх хэсгийн “-37.2.3” гэснийг тус тус” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 29
Татгалзсан: 12
Бүгд: 41
70.7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Гурав.Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“2 дугаар зүйл.Банкны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.4 дэх заалтын “татварын өрөө барагдуулаагүй татвар” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өрөө барагдуулаагүй татвар, шимтгэл” гэж, мөн заалтын “татварын” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 17
Бүгд: 41
58.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Найруулгын санал:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн нэрийн “НЭМЭЛТ” гэсний дараа “, ӨӨРЧЛӨЛТ” гэж нэмж, 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын “73.1.4¹” гэснийг “73.1.4.а” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28
Татгалзсан: 13
Бүгд: 41
68.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Дөрөв.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 3, 4 дүгээр зүйл болгох:

“3 дугаар зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.17 дугаар зүйлийн тайлбар хэсгийг хассугай.

4 дүгээр зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.16 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн 8.2, 8.4 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28
Татгалзсан: 13
Бүгд: 41
68.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Тав.Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.5 дахь заалтын “тэтгэвэр, тэтгэмжийн” гэснийг “тэтгэврийн” гэж өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31
Татгалзсан: 10
Бүгд: 41
75.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Зургаа.Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсэг,” гэснийг хасаж, төсөлд доор дурдсан агуулгатай 3 дугаар зүйл нэмэх:

“3 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 30
Татгалзсан: 11
Бүгд: 41
73.2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Долоо.Татварын зарим хууль болон нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “гарчиг” гэснийг “нэрийн “ДААТГАЛЫН ТУХАЙ” гэснийг “ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ” гэж, мөн зүйлийн “45 дугаар зүйлийн 45.1.3” гэснийг “44 дүгээр зүйлийн 44.1.3” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 29
Татгалзсан: 12
Бүгд: 41
70.7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Найм.Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар:

Г.Занданшатар: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “44 дүгээр зүйлийн 44.6-д” гэснийг “43 дугаар зүйлийн 43.5-д” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 30
Татгалзсан: 11
Бүгд: 41
73.2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулж дуусав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 14 цаг 57 минутад хэлэлцэж дуусав.

П.Анужин: Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 1 дүгээр сарын 9-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн хэлэлцэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурлын 2023 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэж, анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ.

Улсын Их Хурлын даргын 2023 оны 2 дугаар сарын 16-ны өдрийн 27 дугаар захирамжаар хуулийн төслийг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх, бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга Анужингаар ахлуулан байгуулж, гишүүдээр Улсын Их Хурлын гишүүн Батжаргал, Ганбаатар, Доржханд, Жаргалмаа, Мөнх-Оргил, Идэрбат, Оюунчимэг, Сандаг-Очир, Саранчимэг, Туваан, Чинзориг нарын гишүүд ажилласан болно.

Нийгмийн бодлогын байнгын хороо 2023 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаараа нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.10 дахь хэсэгт заасны дагуу зүйл бүрээр хэлэлцлээ.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төсөлтэй холбогдуулан ажлын хэсгээс гаргасан саналуудыг нэг бүрчлэн хэлэлцэж, дараах санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж байна. Үүнд, Ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж

ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулна.

Өчигдөр буюу 2023 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр уг асуудлаар мөн нийгмийн даатгалын багц хуулиуд дээр Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын намын бүлгийн дарга Дуламдоржийн Тогтохсүрэн өнөөдрийн 10 цаг хүртэл завсарлага авсан байна. Завсарлагын хугацаа дууссан байна. Завсарлагын хугацаа дууссантай холбогдуулж уг хэлэх үү. Уг хэлэхгүй. Ингэхээр хэлэлцүүлгийг үргэлжлүүлж явуулъя.

Төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн, Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга Пүрэв-Очирын Анужин танилцуулна. Анужин гишүүнийг индэрт урьж байна.

байгаа ажилтан зөвхөн тэтгэврийн болон тэтгэмжийн даатгалд хамрагдахаар, үндсэн ажлын хажуугаар зэрэгцээ хөдөлмөрийн гэрээгээр болон ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан зөвхөн тэтгэврийн даатгалд хамрагдахаар,

2.Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн ажил олгогч болон даатгуулагчийг төлөөлсөн гишүүнд нэр дэвшүүлэх эрх бүхий байгууллага нь нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлэхээр, Байнгын хороо нэр дэвшигчийн нээлттэй сонсгол хийж, тухайн албан тушаалд нэр дэвшигчийг туршилага, ур чадварын хувьд тэнцэх эсэх талаар санал, дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд танилцуулахаар,

3.Хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлөөр тэтгэвэрт гарч байгаа даатгуулагчийн нөхцөлийг хэвээр үлдээхээр, хөдөлмөрийн хорттой халуун нөхцөл болон газрын доор ажиллаж байгаа даатгуулагчийн тэтгэвэрт гарах насыг нэмэгдүүлэхгүй байхаар,

4.2018 оноос дараалсан 6 болон 7 жилийн цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр бодуулсан тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийг хууль хэрэгжиж эхлэхтэй холбогдуулан нэг удаа шинэчлэн тогтоохоор тусгалаа.

Ажлын хэсгээс Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөлтэй холбогдуулан зарчмын зөрүүтэй 21 санал, найруулгын шинжтэй 2 санал болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдтэй холбогдуулан зарчмын зөрүүтэй 10 санал гаргасныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн болно.

Байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслийг хэлэлцэх үед Улсын Их

Хурлын гишүүн Содномын Чинзориг Монгол Улс хуваарилалтын тогтолцооноос хагас хуримтлалын цаашидаа бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд хэзээ шилжих, хуулийн төсөл батлагдсанаар улсын төсвийн ачаалал болон нийгмийн даатгалын сангийн зардал хэрхэн нэмэгдэх, нийгмийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдлийг санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулах үйл ажиллагаанд хяналт тавих, мэргэжил арга зүйгээр хангах олон нийтийн хяналтын зөвлөл байх шаардлагатай эсэх талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Бадарчийн Жаргалмаа цагийн ажилтан ажиллуулахад ажил олгогч заавал нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөр байгааг хэрхэн зохицуулах талаар асуулт асууж, хариулт авлаа.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлт, зарчмын зөрүүтэй саналыг та бүхэнд хүргүүлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эн эрхэм гишүүд ээ,

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, нийгмийн даатгалын тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай, Ахмад настны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Дипломат албаны хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Малчин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай

хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын зарим хууль болон нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2008 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2009 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2010 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2011 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2012 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2013 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2014 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2015 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2016 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2017 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн

тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Татварын өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эдийн засгийн ил тод байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цэргийн албан хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны санал, дүгнэлт, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээсээ хүсье ээ.

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа.

Г.Занданишатар: Ажлын хэсгийн гишүүдийг танилцуулъя. Хүрэлбаатарын Булгантуяа Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Амарсайханы

Хишигбаяр Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Бодлого төлөвлөлтийн газрын дарга, Баасангийн Батжаргал, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийн зохицуулах газрын дарга, Цэнд-Аюушийн Ганцэцэг Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Бодлогын хэрэгжилт, судалгааны газрын дарга, Бумчангийн Даваахүү Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын Санхүү, бүртгэлийн газрын дарга, Дугаржав Ренчиндорж Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга, Болдбаатарын Гэрэлсайхан Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Бодлого, төлөвлөлтийн газрын ахлах шинжээч, Сүхбаатарын Орхон Төв аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтсийн дарга, Гандангийн Ганчимэг судлаач, зөвлөх, Цогоогийн Дашидондог судлаач, зөвлөх.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулж асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу. Одонгийн Цогтгэрэл гишүүнээр тасаллаа. Содномын Чинзориг Эрүүл мэндийн сайд асуулт асууна.

С.Чинзориг: Би нийгмийн даатгалын салбарт өөрөө ажиллаж байсан хүний хувьд бол шинэчлэлийн бодлого нь яваасай гэсэн ийм бас чин хүсэл бол байгаа юм. Гэхдээ бас дотор нь бол эргэлзээтэй хэд хэдэн асуудлууд байгаа юм. Одоо энийг бид бид нар хэлэлцүүлгийн явцад яаж шийдэх юм. Олон жил яригдаж байгаа нийгмийн даатгалын шинэчлэлийн асуудал. Хамгийн гол нь санхүүгийн эх үүсвэрийн асуудлаасаа болоод л ингээд л гацаад л яваад байдаг л даа. Тэгээд энэ хууль батлагдсанаар орлого нэмэгдүүлэх, зардал бууруулж байгаа тийм чиглэлийн асуудал байхгүй. Дандаа зарлага асар их хэмжээгээр нэмэгдэх ийм л хууль

болчихоод би өөртэйгөө жаахан зөрчилдөөд суугаад байх юм. Бид нар чинь хуваарилалтын тогтолцоотой явж байгаа юм. Тэгээд хэдэн оноос хагас хуримтлалын тогтолцоонд шилжих юм бэ гэхээр 2040 оноос гэж байгаа юм. Тэгээд 2040 оноос цаашаагаа бид нар бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд шилжих тийм л тооцоотой байна гээд. Тэгээд хагас хуримтлалын тогтолцоонд орох, бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд орохтой холбоотойгоор санхүүгийн тооцоо, хуримтлалын тооцоо, тэнцлийн тооцоо эд нар хийгдсэн юмнууд их багатай байгаад байгаа юм.

Тэгээд би хэлэх гээд байгаа 2, 3 зүйл л байна. Нэг дэх асуудал. Энэ зарлага маш их нэмэгдэж байгаа юм. Одоо чинь нөгөө 1995 оноос тэтгэвэрт гарсан иргэдийн санхүү, тэтгэвэр, санхүүжилт, цэргийнхний санхүүжилт гээд 560 орчим тэрбум төгрөгийн санхүүжилт авч байгаа, татаас авч байгаа. Энэ хууль батлагдсанаар сангийн 2%-ийг нь 400 орчим тэрбум төгрөг тусгаарлаж өгнө. Энэ жил бид нар чинь тэтгэвэр 390 орчмоор нэмж байгаа. Тэр чинь ирэх жил зардал болж ирнэ. Дээр нь нөгөө 7 жилийг 5 болгож байгаа, малчдын шимтгэл тэр тэтгэврийнх нь 20%-ийг нэгэнд нь олгох эд нар гээд ингээд байсаар байтал 150-аад тэрбум төгрөг нийтдээ бараг л ч зардал бол ирэх жил Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага бараг л 1,4 их наядаар нэмэгдэхээр ийм тооцоолол байгаад байгаа юм. Миний баримжаагаар бол. Үндсэндээ төсөв дээр ирэх ачаалал нь 900 орчим тэрбум төгрөгөөр ачаалал нэмэгдэхээр ийм л юм болчихоод байгаа юм. Тэгээд энийг яаж тооцох вэ.

2 дахь асуудал нь тэр сангийн хуримтлал бий болгож байгаа гэдгийг нь бол би бол дэмжээд байгаа юм. Гэхдээ энэ хуримтлалаа тэр 2 хувийн хуримтлалаа яаж хуримтлуулах вэ гэдэг нь, хуримтлал хэзээнээс үүсэх вэ гэдэг нь тодорхой бус. Тэгээд энэ чинь бараг л ч хагас хуримтлалын тогтолцоонд 2030

онд ер нь цаашидаа бол 2040 онд л хагас хуримтлалын тогтолцоо шилжинэ гэж ярьж байгаа юм. Тэгээд 2 хувийг нь хуримтлуулах асуудал ярингуутаа зэрэгцээд Сингапурын туршилага гээд бүрэн хуримтлалын тогтолцоотой орны туршилага гээд ингээд баахан юм хуулаад тавьчихаад байх юм. Хий хүлээлт үүсгэх гээд байгаа юм. 2 хувийг нь хуримтлуулаад, тэр мөнгөжүүлсэн орлогынхоо орлогоос эрүүл мэнд, боловсролын зардалд нь зарцуулж болно. Ипотекийн орон сууцныхаа зээлд нь зарцуулж болно, Тэтгэврийг нь өвлүүлж болно гээд хэзээ хэрэгжих нь тодорхойгүй, 2040 оноос нааш хэрэгжих боломжгүй юмнуудыг ингээд одоогийн хуульд оруулаад, тэгээд иргэдийн дунд бас л нэг баахан хий бухимдал үүсгээд, асар тийм хүлээлт үүсгээ, тэтгэвэр өвлөгдөх гэж байгаа юм шиг, орон сууцныхаа зээлд өгч болох юм шиг, эрүүл мэнд, боловсролынхоо зардалд зарцуулж болох юм шиг ийм хүлээлт үүсгээд ингээд иргэдийг дахиад маш их төөрөгдүүлээд ингээд буужигнуулчих ийм юм руу явчих гээд байгаа юм. Энэ юмнуудыг бас жаахан бас анхаарч харвал яасан юм бэ гэсэн.

Яах вэ хэлэлцүүлгийнхээ явцад энэ юмнуудыг жаахан харах хэрэгтэй байх. Тэгэхгүй бол ингээд иргэд чинь асар их хэмжээний хүлээлт үүсгээд ийм л юм руу явчих гээд байгаа юм. Тэгээд энэ зардлаа бас Сангийн яам юу гэж үзэж байгаа юм. Ер нь бол ирэх жилээс 1 их наядаар ер нь сангийн чинь зарлага нэмэгдэхээр байгаа байхгүй юу. Тэгээд энийгээ Сангийн яам нь юу гэж үзэж байгаа юм. Болно гэж байгаа юм уу. Тэр хүлээлт үүсгэх юмнуудыг та бүхэн юу гэж үзээд байгаа юм. 2040 оноос нааш хэрэгжихгүй юмыг одоогийн хуульд бичиж, иргэдийг бас бухимдуулах хүлээлт.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Пүрэв-Очирын Анужин Байнгын хороон дарга.

П.Анужин: Чинзориг сайдын асуултад хариулъя. Чинзориг сайд 1 дүгээрт энэ салбарт маш удаан ажилласан, 2 дугаарт өөрөө ажлын хэсэгт орж ажилласан, 3 дугаарт энэ бол Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн барьсан хууль. Үүнийг би бас тодотгож хэлэхийг хүсэж байна. Ер нь таны хэлж байгаагчлан энэ төсвийн асуудал, төсвийн тооцоолол дээрээ Сангийн яамтайгаа Засгийн газартайгаа тодорхой хэлцэлд хүрч, шийдэлд хүрээгүй бол энэ хууль энэ хүртлээ хэлэлцэгдэхгүй байсан гэдгийг та бас маш сайн мэдэж байгаа. Монгол Улсын Засгийн газар эдийн засгийн өсөлттэйгөө уялдуулаад хамгийн түрүүнд хийж байгаа реформын шинж чанартай бодлогын уялдаа нь ерөөсөө л энэ Нийгмийн даатгалын багц хууль. Үүнийгээ ч бас Монгол Улсын Засгийн газар тодорхой хэлж тайлбарласан. Сая Монгол Улсын Их Хурлаар орсон төсвийн тодотголоор уг хуулийн багц хуулийн төсөвт нийт шаардлагатай 1,2 их наяд төгрөгийн тал орчим хувь нь 7 сарын 1-ээс авхуулаад хийгдэх бүрэн боломжтой. Үлдсэн төсвүүд хууль хэрэгжих үеэс авхуулаад шийдэгдэх бүрэн боломжтой талаар Сангийн яамтай бол нэгдсэн ийм ойлголцолд хүрсэн байгаа гэдгийг бас танд тодруулж хэлье.

Энэ 2044 он хүртэл үе шаттайгаар, эхлээд 2025 он хүртэл бид нар хагас хуримтлалын тогтолцоогоо бас хэрэгжүүлж, хууль хэрэгжиж эхлэхтэй холбоотойгоор цаашидаа 2044 он гэхэд бол Монгол Улс бүрэн хуримтлалын тогтолцоо руугаа шилжинэ гэсэн ийм үе шатлалтай үе шатууд явж байгаа. Тэр сангийн орлого, зарлагыг нэмэгдүүлэх тал дээр манай Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас Хишигбаяр дарга тодруулаад хариу өгчих. Сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх тал дээр хийсэн тооцоолол, хуулийн төсөл заагдсан зүйлүүдээ хариулаад явчих.

Г.Занданшатар: 83.

А.Хишигбаяр: Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя. Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам Хишигбаяр. Анх хуулийн төслийг бол боловсруулж байхад бид нар 2024 оноос хууль хэрэгжинэ гэж үзэх юм бол 1,2 их наядын зардал гарна гэсэн ийм байдлаар бол тооцож явж байсан. Өнөөдөр бол тэтгэврийн зөрүүг ойртуулах, тэтгэврийг нэмэгдүүлэх ажлыг 7 сарын 1-ээс эхлээд хэрэгжүүлэхтэй холбоотой энэ хуулийг 2024 оны 1 сарын 1-ээс хэрэгжүүлэхэд бол 560 тэрбум төгрөгийн нэмэлт зардал гарна гэж үзэж байгаа. 560 тэрбум төгрөгийн нэмэлт зардлын 369 тэрбум нь бол 2 хувийг мөнгөжүүлэх асуудал дээр бол гарч байгаа. Бусад нь бол зүгээр үйл ажиллагааны зардал буюу Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар өнөөдөр Нийгмийн даатгалын сангаа санхүүжүүлээд явдаг. Агентлагийн тухай хуульдаа нийцүүлэх юм бол улсын төсвөөс санхүүжүүлэх ёстой. Энэ зардал бол нэмэлтээр улсын төсөв дээр ирж гарч байгаа. Бусад нь бол яг мөнгөжүүлэх асуудалтай холбоотой зардал байгаа гэж үзэж байгаа. Энэ мөнгөжүүлэхтэй холбоотой 379 тэрбум төгрөгийн зардлыг бол Сангийн яамтайгаа бол тохиролцоод энэ бол цаашидаа бол ингэж хагас хуримтлалын тогтолцоонд шилжүүлэх үе шаттайгаа энийг бол хуримтлал болгоод явах нь зүйтэй гэсэн байдлаар бид ярилцаж бол тохиролцсон байгаа. Нийгмийн даатгалын сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх асуудлыг бид нар хуулийн гол бас зорилго болж явуулсан. Нийгмийн даатгалын сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх, даатгуулагчаа нийгмийн даатгалд хамруулах нь бол ирээдүйн нэгэн баталгааг алдагдуулахгүй байх гол асуудал байгаа учраас нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлэх хэд хэдэн заалтуудыг бол оруулж ирсэн байгаа. Тэр дээр бол ажил хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа ажилгүй байгаа хүмүүсийг хэрхэн яаж хамралтыг нь нэмэгдүүлэх вэ гэх юм бол олон нийтэд бол нийгмийн даатгалын ач холбогдлыг сурталчлах асуудлыг бол тусгайлан

оруулж өгсөн байгаа. Нөгөө талаар бол өнөөдөр зайлшгүй шимтгэлээ төлж чадахгүй байгаа байнгын асаргаа шаардлагатай хүүхдээ асарч байгаа эцэг эхийн шимтгэлийг төрөөс бас төлдөг байх зэрэг зохицуулалтыг бол нэмж оруулсан байгаа.

Г.Занданшатар: Содномын Чинзориг гишүүн асуулт асууна.

С.Чинзориг: Хишигбаяр дарга чуулганы танхимд орж ирээд ингээд гишүүдэд худлаа буруу мэдээлэл өгөөд байж болохгүй шүү дээ. Наад хэлээд байгаа тоо чинь худлаа тоо хэлээд байна шүү дээ чи зориуд дараад. Энэ жилийн тэтгэвэр нэмсэн чинь 7 сараас сүүлийн хагас жилд ирнэ. Ирэх жил наадах чинь 780 тэрбум болоод нэмэгдэж очно. Дээр нь нөгөө 7 жилээ 5 жил болгоно гээд 90 орчим тэрбум төгрөг, малчдын шимтгэл нөгөө тэтгэврийн 20 хувийг нь нэмэгдэл өгнө энэ тэр гээд наадуул чинь бол асар их хэмжээний зардал, бараг л 200, 300-аад тэрбум төгрөгийн зардал нэмэгдэхээр байгаа шүү дээ. Энэ бодитой нэмэгдлүүдээ хэлэхгүй, худлаа ингээд 300-хан тэрбум төгрөгийн нэмэгдэл, тэтгэврийн нэмэгдэл байгаа гэж ингээд илт худлаа хэлээд байж болохгүй. Ажлаа явуулах гээд байж болно. Гэхдээ бодитой мэдээлэл өгөхгүй, дараагаар нь энэ зардал чинь нэмэгдэх юм уу, үгүй юм уу. Төсөв дээр ирэх ачаалал нь яг бодитой үнэн үү, үгүй юу гэдэг үнэн бодитой тоог нь хэлэхгүй, худлаа хэт дараад тэгээд 300-хан тэрбум байгаад Байнгын хорооны даргадаа, гишүүдэд буруу мэдээлэл өгөөд байж болохгүй ээ Хишигбаяр аа.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: 83 хариулъя. Чинзориг гишүүн бол нийгмийн даатгалын асуудлаар их туршилагатай гишүүн шүү. Энэ туршилагатай хүмүүсийнхээ үгийг сайн сонсох хэрэгтэй. Та сүүлд нь тэгээд тоо зөрвөл хариуцлага хүлээнэ шүү дээ. 300 тэрбум 1 их наяд гээд. Буруу мэдээлэл өгөөд л

хариуцлага хүлээгээд байна шүү дээ Их хурал дээр.

А.Хишигбаяр: Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя. Тэтгэвэр бодох цалингийн 7 жилийг 5 жил болгохтой холбоотой заалтыг энэ хуулийн төсөл дээр бас оруулж ирж байгаа. Энэ хуулийн төсөл дээр бид нар бол өмнө тэтгэвэр тогтоолгосон хүмүүсийн тэтгэврийг бол өөрчлөн тогтооно гэж хуулийн төсөл дээр орж байгаа болохоос нөхөж олгоно гэдэг заалт бол манай энэ хуулийн төсөл хууль дээр байхгүй байгаа. Энэтэй холбоотой зардал бол нөхөж олгоно гэж орж ирээгүй, тусгаагүй учраас энэ хууль дээр бол зардал бол гарахгүй гэж харж байгаа. Харин 2 гэр бүлийн тэтгэвэр авагч нэг нь нас барвал 20 хувийн тэтгэврийн нэмэгдлийг нь олгоно гэдэг энэ тооцоо дээр бол 7 тэрбум төгрөгийн нэмэлт зардал бол гарахаар ийм тооцоо судалгаа бол байгаа.

Г.Занданшатар: Хүрэлбаатарын Булгантуяа сайд нэмж хариулъя.

Х.Булгантуяа: Чинзориг сайд орлого нэмэх талдаа яах гэж байна вэ гээд. Үгүй ээ, орлого нэмэхэд ерөөсөө л хэдхэн л юм хөдлөх ёстой шүү дээ. Эс үгүй бол цалин нэмэгдэх ёстой, дундаж цалин нэмэгдэх ёстой, одоогийнхоос бүр онцгой их нэмэгдэх ёстой, эс үгүй бол хөдөлмөр эрхлээд нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж байгаа хүмүүс нэмэгдэх ёстой. Тэгээд эс үгүй бол нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээг нэмэх ёстой. Нөгөө талдаа бид нар зарлагаа бууруулахын тулд төрөөс НДШ-ийг нь төлдөг. Цэрэг, 3 хүртэлх настай хүүхдээ харж байгаа ээж нарын нийгмийн даатгалын шимтгэл, төрийн тусгай зарим албан хаагчдын гэр бүлийн НДШ-ийг төрөөс даадаг ч байдаг юм уу эд нарыг бид нар бууруулах ёстой. Тэгэхээр ингээд харахад өнөөдөр бид нар НДШ-ийн хувь хэмжээг нэмэх ямар ч боломж байхгүй. Иргэд бол эсрэгээрээ бууруулаасай гэж бодож байгаа юм.

Цалинг өнөөдөр бид нар шууд тэд болгоно гэж хуулиар бид нар үүнийг зааж өгөхөд бол хэцүү. Ингээд энэ хэдэн параметр дотор л орлого, зарлага 2 явж байгаа юм. Бид нар нөгөө талдаа энэ алхмыг үнэнийг хэлэхэд хийхгүй бол хий бичилт хийсээр байгаад манай нийгмийн.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Олон асуултад хариулах боломж гарна. Одоо Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн асуулт асууна.

Б.Пүрэвдорж: Нийгмийн даатгалын багц хууль орж ирж байна. Тэгэхээр миний өргөн барьсан 5 хууль байдаг юм. Яг энэ тэтгэвэртэй холбоотой. Тэгэхээр 7 жилийг 5 жил болгох тухай асуудал яг энэ Нийгмийн даатгалын багц хууль дотроо яг тэр агуулгаараа суугаад ороод ирсэн. Энэ тэмцэл маань амжилттай болсон.

Дараагийнх нь бол 2018 оноос хойш 7 жилээр бодуулсан тэр хүмүүсийн тэтгэврийг буцааж 5 жил болгож бодуулах тэр агуулга бол бүрэн хангагдаж орж ирсэн байгаа. Тэгэхдээ 1 зүйл дутуу байгаа. Өөрөөр хэлбэл энэ төрийн буруугаас болж хохирсон тэр хүмүүсийн тэтгэврийн зөрүүг буцаан олгох асуудлыг энэ хууль дотор тусгаагүй. Тийм учраас зарчмын зөрүүтэй саналаар оруулсан. Нийгмийн бодлогын байнгын хороо дээр унасан байгаа. Энэ бол иргэдийн буруу биш. Энэ төр засгийн буруу шүү гэдгийг бас хэлье.

3 дахь хууль бол Хамтын тэтгэврийн тухай хууль байгаа. Хамтын тэтгэврийн тухай хуулийг би Эрдэнэ даргаас зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр дахин өргөн барьсан. Тэгээд энэ Нийгмийн даатгалын багц хууль дотроо ерөнхийдөө тэтгэвэр өвлөгдөх тухай асуудал орж ирж байгаа учраас бас жоохон зөрүү байгаа боловч энийг бол яах вэ бас тодорхой асуудал нь шийдэгдэж байгаа гэж би үзэж байгаа.

4 дэх хууль бол Тэтгэврийг индексжүүлэх тухай хууль байгаа. Дэлхийн 50 гаруй оронд тэтгэврийг индексжүүлэх хууль хэрэгждэг. Хэрвээ инфляцын хэмжээ зарим оронд 3 хувиас дээш, зарим оронд 4 хувиас дээш байх юм бол ирэх оны 1 сарын 1-ээс нь тэрнээс илүү гарсан инфляцынх нь хувиар шууд тэтгэврийг өсгөдөг ийм зохицуулалттай ийм хууль. Манай хажуу талын Казахстан, Орос, Хятад энэ бүх хуулийг бүгдийг нь бүгдээрээ яадаг. Жишээ нь 2021 онд ОХУ-ын инфляц 8,3% байсан. Тэгэнгүүт Орос бол 3 хувийн хязгаар тавьдаг тэгээд 5,3%-аар шууд тэтгэврээ нэмээд явчхаж байгаа. Тийм учраас энэ ахмадууд энэ тэтгэврийн нэмэгдэл нь шууд болдог учраас бас тэр дээр ямарваа нэгэн хэл ам гардаггүй асуудлаа шийдээд ингээд явдаг. Тэгэхээр өнөөдөр энэ инфляцын хувь хэмжээ бол асар их байна. 2022 оны 2 сард тэтгэвэр нэмсэн. 350 байж байгаад 500 мянган төгрөг болсон. Бүрэн тэтгэврийн доод хэмжээ. Гэтэл яг тэтгэвэр нэмж байх тэр үед гурил шуудай нь 50 мянган төгрөг байсан байхгүй юу. Гэтэл өнөөдөр 110 мянган төгрөг болчихсон. Тэгэхээр нөгөө 350 байсан тэтгэвэр чинь бүр буцаагаад 240 мянган хаништай болж хувирч байна л гэсэн үг байхгүй юу. Тэгэхээр энэ төр засаг тэтгэвэр нэмж болно. Буцаагаад тэрнийх нь зөрүүгээр хариуцлагагүй ажиллаад инфляцаар тэр кармагаас нь бүх юмыг шуучхаж болохгүй байхгүй юу даа.

Тийм учраас энд тэтгэврийг индексжүүлэх замаар ахмадууд төр засагтаа яаж ажиллаж байгааг нь хяналт тавих ийм механизмыг энэ хуулийн хүрээнд бүрдүүлж байгаа байхгүй юу даа. Манай энэ төр засаг чинь арчаагүй ажиллаж дээ. Яагаад гэвэл инфляцын зөрүүгээр бид нарын тэтгэвэр нэмсэн байна гэж. Тийм учраас ер нь бол татвар төлөгч нар хангалттай татвар төлөөд, дээрээс нь өнөөдрийн ажил хөдөлмөр хийж байгаа тэр хүмүүс НДШ-ээ хангалттай төлөөд, хамтын хуримтлалын зарчмаар бүх тэтгэврээ

тавиад явж байгаа. Гэтэл тэрийг нь төр засаг хариуцлагагүй ажиллаад ямар ч эдийн засгийн сайн үр дүн гаргахгүй. Ингээж явсаар байгаад тэр тэтгэврийг нь шимтгэлийг нь ямар ч үнэгүй болгох ийм зүйлийг маш их хийгээд байна. Тийм учраас энэ тэтгэврийг индексжүүлэх тухай хуулийг Нийгмийн даатгалын багц хууль явсны дараагаар би дахин энэ хуулийг батлуулахын төлөө зүтгэх болно. Тэгж байж бид нар энэ ахмадуудынхаа насаараа төлсөн тэр шимтгэлийг илүү хаништай болгох тэр хүмүүст.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн хариулъя. Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга хариулна.

П.Анужин: Пүрэвдорж гишүүний асуултад хариулъя. Үнэхээрийн улс төр ойртоод тэтгэврийг 10 20 мянгаар нэмж, тэр нь эргээд үнийн өсөлттэйгөө холбоотойгоор ямар ийм нэмсэн үнэ цэн байхгүй энэ тогтолцоо явсаар ирсэн нь үнэн. Тэгэхээр энэ Нийгмийн даатгалын багц хуулийн хүрээнд орж байгаа чухал суурь өөрчлөлтүүдийн нэг нь бол тэтгэврийг жил бүр үнийн өсөлт, инфляцтай уялдуулж нэмэгдүүлж, өөрөөр хэлэх юм бол тэтгэврийн худалдан авах чадварыг сайжруулах ийм чухал зохицуулалт оруулж ирж байгаагаараа энэ бол маш чухал юм аа. Энэ хуулийн зохицуулалтыг ч гэсэн олон мянган бас ахмад маань хүлээж байгаа. Энэ хуулийн хэлэлцүүлгийн үед бас ард иргэдээс маань ч гэсэн тэтгэврийг үнэ цэнтэй болгож өгөөч ээ гэдэг санал бол маш ихээр ирж байсан. Энэ ч агуулгаараа хуулийн төсөлд бол бүрэн суусан байгаа гэдгийг хэлье. Та бас энэ хамтын тэтгэврийн талаар ярьж байна. Энэ хуульд маань бас ийм зохицуулалт орж ирсэн байгаа. Тэтгэврийн тусгай зохицуулалт гэж орж ирсэн. Хамт амьдарч байсан эрэгтэй, эмэгтэй 2-ын гэдэг юм уу, аль нэг нь бурхан болж, нас барсан тохиолдолд авч байсан тэтгэврийнх нь 20%-ийг үлдсэнд нь

өвлүүлж үлдээнэ гэсэн ийм бас зохицуулалт орж ирж байгааг хэлье.

7 жилээс 5 жил болсон. Энэ бол 2018-2023 оны хоорондох 5 жилийн асуудал байгаа. Үүний зохицуулалтыг бид нар ор тас тусгаагүй биш энэхүү хуульдаа бол бид нар оруулж ирсэн. Ямар байдлаар оруулж ирсэн бэ гэхээр бид нар цалинг нь ахин нэг удаа шинэчлэн бодож, тэр шинэчлэн бодсон цалингаас нь тэтгэврийг нь тогтооно гэсэн ийм зохицуулалт орж ирсэн. Энэ бол бас агуулгаараа таны хэлж байгаатай ижил ямарваа нэгэн хэмжээгээр бол хохирлыг үнийн зөрөөг нь гарч барагдуулна гэсэн ийм агуулга байгаа гэдгийг хэлье. Бусад зүйл дээр нь гүйцээгээд манай ажлын хэсэг Хишигбаяр дарга хариулъя.

Г.Занданишатар: Амгалангийн Адъяасүрэн гишүүн. За Хишигбаяр дарга хариулна. Ер нь байна шүү дээ 5 жил болгож байгаагийн эдийн засгийн үр дагаврыг их сайн тооцох ёстой юм байгаа юм. Яг энэ индексжүүлж л явахгүй бол энэ чинь бусад тэтгэвэр авагчийг асар их хохироож байгаа шийдвэр шүү. Попорч болно тэгэхдээ эдийн засгийн тооцоотой байх хэрэгтэй. 83.

А.Хишигбаяр: Пүрэвдорж гишүүний асуултад хариулъя. Хуулийн төсөл бол тэтгэврийг индексжүүлэн нэмэгдүүлнэ гэдэг асуудлыг бол бид тусгасан байгаа. Харин 7 жилийг 5 жил болгоно гэдэг дээр бол нөхөж олгоно гэдэг дээр...

Г.Занданишатар: Тэтгэврийг индексжүүлэх асуудал биш ээ. Энэ 7 жил 5 жилийг чинь индексжүүлэх асуудал ярьж байгаа.

А.Хишигбаяр: 7 жилийг 5 жил болгох асуудлыг бол бас хуулийн төсөлд оруулж ирсэн байгаа. Энэ дээр бол хэрвээ нөхөж өгөх юм бол тооцоо судалгаа хийж үзсэн байгаа. 91 тэрбум төгрөгийн нэмэлт зардал гарах нь гэдэг асуудал бол

тооцоо судалгаагаар бол гарсан байгаа. Энэ хуулийн төсөл дээр бол яг нөхөж олгоно гэсэн заалтыг оруулаагүй болохоор энэ бол хуулийн төслийн зардал дээр бол тусгаагүй байгаа. Харин хуулийн төсөлд бол цаашидаа 7 жил биш 5 жилээр төлөөд явахад бол тодорхой хэмжээний энэ даатгуулагчид шударга байдлыг бий болгохын тулд бол даатгуулагчийн төлөх шимтгэлийн хувь хэмжээ дээр бол тодорхой хязгаар тавьсан байгаа. Өнөөдөр даатгуулагч төлөх дээд хэмжээ нь бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээгээр хамгийн дээд тал нь төлж болно. Хамгийн багадаа хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээгээр төлнө гэж Засгийн газрын тогтоолоор бол зохицуулсан байдаг. Энэ хуулийн төсөл дээр бол бид шууд хуульчилж өгсөн байгаа. Албан журмын даатгуулагч бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлснээр төлнө. Сайн дурын даатгуулагч бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээгээ 7 дахин нэмэгдүүлснээр төлнө гэх байдлаар бол хуульчилж өгч, илүү шударга болгохыг бол зорьсон байгаа энэ хуулийн төсөлд.

Г.Занданишатар: Тодруулъя. Тооцоо судалгаагүй л юм ярьдаг улсууд юм байна.

Б.Пүрэвдорж: Мэдээж сүүлийн 5 жилээ өндөр төлөөд, тэгээд тэр хамтын хуримтлалын сангаас илүү авчих гэсэн тийм шударга бус бодолтой хүмүүс байдаг. Тэрийг бас тодорхой хэмжээгээр хязгаарлана гэдэг бол зөв зохицуулалт. Тэгэхгүй бол юу байдаг юм нэг тийм шунахайн сэдлээр асуудалд хандах тийм сонирхол бас зарим хүмүүст байдаг гэдгийг хэлье. Тэгэхээр Хамтын тэтгэврийн тухай хуулийг би өргөн барихдаа бол хамгийн багадаа 20 хувийг энэ талийгаач нөхөр, эхнэрийнхээ тэтгэврээс авах энэ хуулийн зохицуулалтыг оруулж ирсэн, өргөн барьсан байгаа. Яг энэ зохицуулалтаар орж ирж байгаа нь зөв байна. Тэгэхээр

насны хишиг гэдэг зүйл бол жишээ нь 250 мянган төгрөг авч байхад хэрвээ энэ өв өвлүүлэх тухай асуудал яригдах юм болбол жилдээ ойролцоогоор сая 200 орчим мянган төгрөгийн тэтгэврээ нэмэгдүүлэх ийм боломжийг бүрдүүлж байгаа юм.

Г.Занданшатар: Ер нь бол тэтгэврийн зөрүүг бид нар арилгахыг зорьж байхад энэ хандлага чинь тэтгэврийн зөрүүг улам нэмэгдүүлнэ шүү дээ. Яг адилхан ажил хийж байсан 2 хүн өөр хэмжээтэй тэтгэвэр авах болж байгаа юм. 10 жилийн өмнө багш хийж байгаад тэтгэвэрт гарсан хүн яг адилхан багш хийж байгаад гарч байсан хүн тэр үеийн цалингийн хэмжээ инфляц индексжүүлээгүй учраас түүгээрээ бодогдоод тэтгэвэрт гарч байгаа хэмжээ, одоо тэтгэвэрт гарах хүн 2-ын хооронд асар их ялгаа гарна. Энэ бол бүхэлдээ индексжүүлэхгүй бол нийгмийн даатгалын сангаа дампууруул руу чиглэсэн алдагдал руу явуулна. Тэгээд энэ тэрийгээ тооцохгүй зүгээр тэтгэвэр индексжүүлж нэмэх асуудал яриад байдаг. Ингээд хүмүүст таалагдах гээд тэтгэвэр нэмэх асуудлаа индексжүүлнэ гэж яриад байна. Цаад талд нь тэр индексийн хэмжээгээр нийгмийн даатгалын сан чинь өсөж байхгүй бол 2030 онд нийгмийн даатгалын сангийн чинь алдагдал Оюутолгойгоос илүү их алдагдал улсын төсөв дээр ирнэ шүү дээ. Энэ талаар Дэлхийн банкны хийсэн судалгаа байдаг. Тэгээд зүгээр сангаа бодохгүй зүгээр ингээж юу маягаар яриад, судалгаа тооцоогүй юм ярьж байгаа юм шиг байх юм бол ирээдүйд гарах хохирлыг хариуцах болно шүү. Энэ хариулж байгаа хүмүүс.

Амгалангийн Адьяасүрэн гишүүн.

А.Адьяасүрэн: Өдрийн мэнд хүргэе. Үнэхээр нийгмийн хүлээлт үүссэн хуулиудын нэг бол яалт ч үгүй Нийгмийн даатгалын багц хуулийн төсөл орж байгаад бас баяртай байна. Энэ дээр өнөөдөр бас манай тэтгэврийн насны

ахмадууд, улсад олон жил ажилласан тэтгэврийн хөгшчүүд маань энэ хуулийг бас ингээд хэрхэн яаж шинэчлэгдэх нь вэ гээд хараад сууж байгаа байх. Энэ дээр бас манай Ардчилсан намын бүлгийнхэн Нийгмийн даатгалын багц хууль болоод тэтгэврийн шинэчлэл дээр нэлээд олон ажлуудыг бол хийж байсан. Тухайлах юм бол манай Пүрэвдорж гишүүн маань энэ дээр бас онцгойлон рольж ажилласан гэдгийг бас би цохон хэлмээр байна. Мөн бас эмэгтэй Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдтай болоод бас эмэгтэй Байнгын хорооны даргатай болсон энэ үед энэ тэтгэврийн шинэчлэлийн асуудал болоод Нийгмийн даатгалын багц хуулиуд орж байгаад миний бие ч гэсэн бас баяртай байна. Энэ дээр бас нэлээд олон ийм шинэчлэлийн зүйлүүд орж ирсэн байна. Ийм учраас би энэ дээр 3 үндсэн асуудлыг бас тодорхой асуумаар байна.

1 дүгээрт нь энэ нийгмийн даатгалын хуулийн ерөнхий шинэчилсэн найруулгын төслийг харахад эв санааны нэгдлийн зарчим буюу энэ хуваарилалтын зарчим бүхий одоогийн тэтгэврийн тогтолцоо үргэлжилж байгаа юм шиг бол ойлгогдож байна. Цаашид эхлээд хагас хуримтлалын, дараа нь энэ бүтэн хуримтлалын тогтолцоог хэзээ хэрхэн яаж шилжих талаар төлөвлөсөн зүйл байгаа юу. Энэ дээр тодруулга авах гэсэн юм.

2 дугаарт энэ хувийн тэтгэврийн тухай асуудлаар Улсын Их Хуралд өргөн баригдаад байгаа хуулийн төслүүдийг Засгийн газраас өргөн барьсан Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөлтэй нэгтгэн боловсруулахдаа ямар чиглэл, ямар үзэл баримтлалыг үндэслэх гэж байгаа юм бэ. Тухайлах юм бол өөр өөр үзэл баримтлал бүхий төслүүдийг нэгтгэх боломж байгаа гэж үзэж байна уу. Энэ дээр бас тодорхой хариулт авмаар байна.

3 дугаарт нь сая бас хэд хэдэн гишүүн асууж байна. Ерөнхий тодорхой хариултыг өгөхгүй байна гэж бол би

үзэж байна. Хамгийн сүүлд нь Тэтгэврийн тухай хуулийн төсөлд 2018 оноос хойш дараалан 6 болон 7 жилийн цалингаар тэтгэврээ тогтоолгосон иргэдийн тэтгэврийг шинэчлэн тогтоогдохоор санал хураалт явагдах болсныг үнэхээр хувийн зүгээсээ бол дэмжиж байна. Энд харин хэдий хэмжээний зардал гарахаар тооцсон байгаа вэ. Хэр зэрэг нэмэлт ачаалал гарахаар тооцож байна. Мөн тооцоолсон тооцооллыг бол тодорхой сонсмоор байна. Энэ 3 асуултад хариулт авъя.

Г.Занданшатар: Хэн хариулах вэ. Пүрэв-Очирын Анужсин. Байнгын хороон дарга хариулна.

П.Анужсин: Адьяасүрэн гишүүнд баярлалаа. Сүүлийн асуултаас нь эхлээд хариулъя. Энэ 2018 оноос 2023 оны хоорондох энэ 5 жилийг 7 болсонтой холбогдуулаад үүний зөрүүг төлөх юм уу гэж байна. Би түрүүн бас тодорхой хариулсан. Хуульд бид нар тодорхой тусгаж оруулсан байгаа. Ямар зохицуулалт оруулсан бэ гэхээр энэ цалинг нь 1 удаа бид нар шинэчилж бодно гэж тогтоосон байгаа. Тэр шинэчилсэн цалингийнхаа хувь хэмжээнээс тэтгэврийг нь бодож энэ тодорхой хэмжээнийх нь зөрүүг нь гаргана гэсэн ийм зохицуулалт явж байгаа гэдгийг танд хэлье.

Эв санааны зарчим маань яах билээ. Бид нар энэ хуваарилалтын тогтолцооноосоо хагас хуримтлал, цаашлаад бүтэн хуримтлал руу шилжихэд энэ тогтолцоо маань яах билээ гэж. Зүгээр энд нэг зүйлийг бас тодруулж хэлэхийг хүсье. Энэ хуваарилалтын тогтолцоо маань өөрөө хэрхэвч муу тогтолцоо байгаагүй. Муу болохгүй зүйл болоод бид нар энэ хагас хуримтлал цаашлаад бүтэн хуримтлал руу шилжиж байгаа биш. Хуваарилалтын тогтолцоо маань өөрөө өдий хүртэл энэ 30 жилийн хугацаанд Монгол Улсыг авч ирсэн. Бусад гэнэтийн улс төрийн шийдвэр гэдэг юм уу аль эс

үгүй бол огцом буруу шийдвэрийг ийм улс төрийн шинж чанартай шийдвэрийг гаргаагүй байсан бол нийгмийн даатгалын энэ хуваарилалтад тулгуурласан энэ тогтолцоо маань өөрөө сайн тогтолцоо байсан гэдгийг хэлэх шаардлагатай. Гэхдээ өнөөдөр хүн амын дундаж наслалт ер нь дэлхийг нийтэд нь аваад үзэх юм бол өсөн нэмэгдэж байгаа дундаж наслалттай холбогдуулаад бид нар энэ нийгмийн даатгалынхаа сангийн орлого, зарлагын энэ бүх зүйлийг тооцоод үзэхэд, мөн цаашидаа ялангуяа залуучуудын зүгээс гарч ирж байгаа яагаад миний төлж байгаа мөнгөөр бусдын даатгал буюу бусад зүйлийг төлөх гэж. Би өөрийнхөө ирээдүйд ямар нэгэн өөрт эрсдэл үүсэх тохиолдолд өндөр насныхаа тэтгэмжийг, тэтгэврийг авах насанд хүрэхэд би өөрийн гэсэн нэрийн дансандаа хуримтлалтай байх ёстой гэсэн энэ зарчим бас өөрөө маш ихээр нийгмийн ийм хүлээлт бас энэ он цагийн өөрчлөлт заавал хийх шаардлагатай ийм түүхэн нөхцөл энэ цаг үед тохиож байгаа учраас Монгол Улс бол үе шаттайгаар энэ хуваарилалтынхаа тогтолцооноос хагас хуримтлал 2044 он гэхэд бүрэн хуримтлалын тогтолцоо руу шилжинэ гэсэн ийм тооцооллыг хийсэн байгаа. Үлдсэн яг тэр тооцоололтой холбоотой гарах асуудлыг нь Ганцэцэг дарга хариулчих уу.

Г.Занданшатар: Ганцэцэг дарга. 81.

Ц.Ганцэцэг: Адьяасүрэн гишүүний асуултад хариулъя. 7 жилийг 5 жил болгосонтой холбоотой энэ хуулийн заалт 2019 оноос эхлээд хэрэгжсэн. Үндсэндээ 2019 онд 6 жилээр 8,8 мянган хүн тэтгэврийг нь бодсон байгаа. 2020 оноос хойш шинээр тэтгэвэр тогтоолгож байгаа хүмүүсийн хувьд 7 жилээр бодоод эхэлсэн. Өнөөдрийн байдлаар бид нар 53,8 мянга хүнийг бол энэ хуулийн тухайн үед хэрэгжиж байсан 7 жилийн заалтаар бодоод тэтгэврийг нь олгоод явж байгаа. Хуулийн төсөл

дээр 1 удаа өөрчилнө гэдэг асуудлыг бол түрүүн бид нар танилцуулсан. Хэрвээ эдгээр хүмүүсийн 7, 6 жилээр бодсон тэтгэврийн зөрүүг нөхөж олгоно гэдэг ийм тооцооллыг хийсэн. Хэрвээ нөхөж олгохоор бол 91,2 тэрбум төгрөг өнгөрсөн хугацаанд бол шаардагдана. 2024 онд энэ хууль хэрэгжээд өөрчлөгдсөнөөр 20 тэрбум төгрөгийг нэмж энэ хүмүүст бид нар тэтгэврийнх нь эх үүсвэрт бол нэмж болох ийм тооцоолол бол байгаа.

Г.Занданишатар: Чинбатын
Ундрам гишүүн

Ч.Ундрам: Энэ хууль орж ирэх гэж маш их удсан. Манай ахмадууд нэлээн их хүлээсэн. Тэгээд энэ сүүлийн саруудад бол нэлээн эрчтэй манай Нийгмийн бодлогын байнгын хороо ажиллаад ингээд эхний хэлэлцүүлгийг явуулж байгаад бол хувьдаа маш баяртай байна. Энэ өнгөрсөн 3 жил тойргоороо явж ард иргэдтэй уулзахад манай ахмадуудын хамгийн гол ярьж байсан юм бол тэтгэврийн зөрүү байна. Шударга биш байна. Жишээлбэл 40 жил багшаар ажиллаад, тэгээд 20 жилийн өмнө ч юм уу, 10 жилийн өмнө тэтгэвэрт гарсан хүн яг адилхан багш хийгээд, адилхан хугацаагаар ажиллаад саяхан тэтгэвэрт гарсан хүн, энэ 2 хүний тэтгэврийн зөрүү нэлээн өндөр байна. Энэ бол шударга биш. Дээр нь дээрээс нь огт ажил хийхгүй байж байгаад, тэгээд НДШ-ээ өндрөөр тооцуулж төлөөд, тэгээд яг шударгаар ажиллаад, насаараа ажиллаад нийгмийн даатгалаа төлж байсан хүн надаас илүү өндөр тэтгэвэр аваад байна. Энэ шударга биш тогтолцоог зөв болгож энэ тэтгэврийн зөрүүг арилгаж өгөөч гэсэн 1 дүгээр асуудал.

2 дугаар асуудал. Инфляцтай уялдуулж тэтгэврийг нэмэх шаардлагатай. Яагаад гэвэл 1 улс төрч ч юм уу, улс төрийн зорилгоор ч юм уу 1 удаа нэмчихдэг, тэгээд алга болчихдог. Гэтэл инфляц үнийн өсөлт гээд яваад

байдаг. Энэ асуудал тийм учраас хуулийнхаа дагуу инфляцтай уялдаад нэмэгддэг болох шаардлагатай гэсэн асуудал.

Дараа нь болохоор хилийн бүсийн нутгаас сонгогдсон гишүүний хувьд энэ цэргийн, хилийн, цэргийн хүмүүсийн гэр бүлийн хүмүүс НДШ нь төлөгддөггүй учраас тэтгэвэр тооцуулж бодуулах ямар ч боломжгүй байдаг гэсэн ийм асуудлуудыг ярьж байсан. Энэ асуудлууд бүгдээрээ энэ өөрчлөлтүүдээр шийдэгдэж байгаад бол маш их баяртай байна. Дээрээс нь бид нар сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрт саяын асуудлууд дээр нэмээд тэтгэврийг өвлүүлдэг болгоно гэж амлалт өгсөн байгаа. Тэгэхээр 20 нь гэр бүлийн хүнд нь өвлөгдөх боломж олдож байгаа юм байна. Мөн нэрийн данс нээгдээд тэрийгээ бас тодорхой ипотекийн зээл ч юм уу, боловсролдоо зарцуулж болно гэдэг асуудал манай мөрийн хөтөлбөрт туссан. Тэгээд эдгээр зүйл орж байгаад бол бас маш их баяртай байна.

Хэд хэдэн асуулт байна. 1 дүгээрт энэ НДШ-ийн дата мэдээллийг цахимжуулах ажлууд хийгдэх үү. НДШ-ийн дэвтэр гээд 1 дэвтэр бид нар бөглүүлдэг, тамга даруулаад, гарын үсэг зуруулаад, тэгээд заримдаа тэр нь алга болчихсон гээд л тэтгэвэрт гарч байгаа намайг МУИС-д ажиллаж байхад багш нар нөгөөдхөө олохгүй байна гээд л бөөн архив болоод л ингээд явдаг. Тэгэхээр энийг цахимжуулаад шууд автоматаар тэтгэвэрт гарахад нь л бодоод л өгчихдөг болгочихмоор байна. Ийм асуудал хийгдэж байгаа юу.

2 дугаарт энэ хуулийн төслийн өөрчлөлт дээр сангийн менежмент бас нэлээн орж ирж байна л даа. Компаниудын А зэрэглэлийн хувьцаа авах гээд. Яг энийг нь гүйцэтгэх хүнийг яаж сонгон шалгаруулах юм бэ. Энэ дээр маш чадварлаг хүн ажиллаж байж энэ сангийн менежмент сайн явна. Тэр хүнээс, тэр хүний мэдлэг, боловсрол,

чадвараас шууд хамаарна гэж бодож байна. Ийм асуулт 2 асуулт байна.

Суурь тэтгэврийг болохоор төсвөөс болон уул уурхайн баялгаас санхүүжүүлнэ гээд энэ өөрчлөлт дээр биччихсэн байна л даа. Энэ дээр би бас нэлээн санаа зовж байна. Одоо яваандаа энэ сан чинь төсвөөс ингээд л дандаа санхүүжээд явна гэхээр сан гэдэг утгаа алдчих юм биш үү гэсэн ийм 3 асуулт байна.

Г.Занданишатар: Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн.

П.Анужин: Баярлалаа Ундрэм гишүүн хуулийнхаа төсөлтэй бол маш сайн танилцаж маш ончтой асуултуудыг бол асууж байна. Тэгээд би энэ дээр бас нэг зүйлийг тодруулж хэлэх нь зөв байх. Энэ тэтгэврийн тусгай зохицуулалт гээд 20 хувийг бид нар үлдсэн хүнд нь олгох тухай ярьсан. Энэ бол өвлөгдөх асуудлаас бас тусдаа шүү. Энэ тэтгэврийн тусгай зохицуулалт гэж оруулж ирсэн. Ер нь статистик Монгол Улсын нийгмийнхээ байдлыг хараад үзэхэд хамт тэтгэвэр авч байгаа хүмүүс маань хамтарсан ипотекийн зээлтэй, 1 нь нас барсан тохиолдолд энэ амьдралын үнэ өртөг бүхий л зүйл нөгөө хамтын тэтгэвэр авч байсан үлдсэн хүнийхээ нуруун дээр бас үлдэж хүндэрдэг гэсэн ийм зүйл байгаа учраас энэ хуулийн зохицуулалтаар бол 20 хувийг нь тодорхой хэмжээнд үлдээнэ ээ гэж. Энэ маань нөгөө өвлөх асуудалтайгаа тустай юм шүү. Өвлөх асуудал ямар үед эрх нь нээгдээд ярьж байна вэ гээд хэлэхээр бид нар энэ хууль хэрэгжиж эхлэх он цаг буюу 2025 оны 1 сарын 1-ээс эхэллээ гэхэд төлж байгаа шимтгэлийн 2 хувийг нь нэрийн дансанд шууд мөнгөжүүлээд эхэлнэ гэсэн үг. Энэ мөнгөжүүлсэн энэ дансыг чинь өвлөх асуудал бол энэ мөнгөжүүлсэн нэрийн данс дээр яригдаж байгаа байхгүй юу. Таны ярьж байгаа 20 хувь бол тусгай зохицуулалт гэж яригдаж байгаа юм. Анх удаа бол таны бас асуултдаа

хөндсөн Монгол Улс анх удаа хувийн нэмэлт тэтгэврийн хуулийг өргөн барьж оруулж ирж байна. Энэ бол анхдагч хууль. Гэхдээ Монгол Улсын нийгмийн харилцаанд бол огт байгаагүй харилцаа биш. Энэ бол бас хувийн том компаниуд өөрсдийнхөө ажилчид бас амжилттай хэрэгжүүлээд ирсэн ийм зүйл байсан. Гагцхүү бид нар эдгээр хүмүүсийнхээ даатгуулагчийнхаа эрх ашгийг хуулийн хүрээнд хангаж өгч хуулиар хамгаалж байгаагаараа энэ хууль бол маш чухал үүрэгтэй.

Дараа нь мэдээж нэмэлт тэтгэврийг үүсгээд, ийм сан үүсгээд өөртөө өөрийнхөө ирээдүйн эрсдэлийг тэтгэвэрт гарсан үедээ ингэж сайжруулах ийм бүрэн сонголтын тогтолцоог бас бид нар хуулиараа нээж өгч байгаа. Тэр яг яаж санхүүгийн хяналтыг нь яаж хийх вэ гэдгийг Батжаргал дарга гүйцээж хариулаад, Ундрэм гишүүний тэр эхний асуусан 2 асуултад Хишигбаяр дарга бас гүйцээгээд хариулчих. Батжаргал дарга та эхлээд тэр санхүүгийн хяналтыг хэрхэн хийх вэ гэдэг асуултад хариулчих.

Г.Занданишатар: 85.

Ж.Батжаргал: Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам Батжаргал. Абяасүрэн гишүүний асуултад хариулъя. Ундрэм гишүүний асуултад хариулъя. Уучлаарай. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тогтолцоо дээр нийтдээ зах зээл дээр 3 үндсэн бүрэлдэхүүнд тоглогч ажиллана.

1 дүгээрт хувийн тэтгэврийн сан, урт хугацааны даатгагч 2 энэ зах зээл дээр ажиллана. Энэ 2 үндсэн тоглогчоос гадна хяналт тавих 2 байгууллага орж ирнэ. 1 дүгээрт мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч буюу хөрөнгө оруулалтын менежментийн компаниуд хөрөнгө оруулалтыг хийхээр хуулийн төсөлд тусгасан. 2 дугаарт өдөр тутмын болон бүх бүртгэлийг хийж, хянаж байх үндсэн байгууллага буюу Кастодиан гэдэг байгууллага бас энэ тогтолцоонд орж

ирж ажиллахаар хуулийн төсөлд тусгасан байгаа. Энэ бас бусад хяналтыг бол Санхүүгийн зохицуулах хороо өдөр тутмын болон бусад бүртгэлийн хяналт болон бусад хяналтыг тавина. Хуулийн төсөл дээр туссан бас нэг чухал ойлголт бол баталгаат өгөөжтэй байхаар хуулийн төсөлд тусгасан байгаа. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Булгантуяа сайд. Хүрэлбаатарын Булгантуяа сайд хариулъя.

Х.Булгантуяа: Цахимтай холбоотой Ундрам гишүүний асуултад хариулъя. НДШ төлсөн тухай цахим лавлагааг бол одоо e-mongolia-аар дамжуулж авах боломжтой байгаа. 2022 онд НДШ-ийн лавлагаа e-mongolia-аас бас хамгийн олон удаа авсан үйлчилгээний болсон. Тэгэхээр хуучин шиг бичиг цаасаа, баримт бичгээ гээд ингээд байх шаардлагагүй болсон. Манай Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны хувьд бол ер нь төрийн үйлчилгээг хамгийн сайн цахимжуулсан яамдын 1 болсон. Иргэдийн хувьд ч гэсэн хамгийн их ханддаг. Өмнө нь бол хамгийн их бас бухимдалтай үйлчилгээний шат дамжлага ихтэй гэж бас бухимддаг байсан. Тэгэхээр үүнийг цахимжилт бол нэлээдгүй сайн хийгдсэн. Одоо бол нийгмийн даатгалын дэвтэргүй болсон 2020 оноос хойш. Тэгээд бол дэвтэр бол бүрэн цахимжсан гэсэн үг. Төлсөн бүх мэдээллүүд нь ингээд тооцогдоод явж байгаа.

Г.Занданшатар: Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн асуулт асууна.

С.Ганбаатар: Нийгмийн даатгалын хууль Монголын ард түмний хамгийн гол 2 хуулийн 1 орж ирж байна. Дэмжиж байгаа. Зүгээр асуух хэдэн зүйл байна.

1 дүгээрт эхнэр эсвэл нөхөр нь нас барахад үлдсэн хүнд нь бол 20 хувиар тэтгэврийг нэмж өгнө гэж байна.

Тэтгэвэр алдагчид өгөх юм байна. Энэ дээр 590 сая төгрөг улсын төсөвт орно гэж заалаа.

2 дугаарт 1 чухал хууль байгаа энэ маш чухал хууль. 27.1-д ер нь бол инфляц хөөрөгдөөд л байвал жилийн инфляцын дундаж түвшинтэй уялдуулж тэтгэвэр дээр нэмэгдэл олгоно гэсэн байна. Энүүгээр өнгөрсөн жил ирэх жил 637 тэрбум төгрөг нэмэгдэнэ гэж орж ирж байна. Маш зөв. Дараагийнх нь болохоор 7 сарын дундаж болон тэр 80,4 тэрбум болон 264 тэрбум гээд ороод ирж байгаа. Энэ нийлээд ирэх жилийг тооцвол би тэр 637-г оруулаагүйгээр тооцож байгаа шүү. Тэрийг бол сан болон төсвөөс гэж байгаа. Энэ хууль орж ирэхэд нэг засах ёстой та нар юм бол нийгмийн даатгалын нэмэгдэл, улсын төсвийн дэмжлэг нэлээн олон зүйлүүдийг хольчихсон байна. Ялгаж орж ирээрэй. Дараагийн ээлжид дараагийн хэлэлцүүлгээр. Тэгэхлээр улсын төсвөөс 2024 онд 1,1 их наяд төгрөг тусгахаар зааж байна. Миний тооцоогоор нэмээд үзэхэд. Энэ 1,1 их наяд улсын төсөвт баталгаатай орох яг баталгаа байгаа юу. Хууль батлагдлаа л бол улсын төсөв дээр шууд ийм ачаалал ирнэ гэдгийг тооцоолсон уу. 1 дүгээр асуулт.

2 дугаар асуулт. Төслийн 7.1.1-д өндөр насны тэтгэврийн урамшуулал орж ирсэн байна л даа. Юу томъёолол орж ирсэн байна. Тэтгэвэр тэнцүү цалинг 45 хувиар нэмэх нь шимтгэлийг 0,125 хувиар нэмэгдүүлээд орж ирсэн томъёолол орж ирсэн байна. Сарын дундаж цалин 1 сая 200 мянган төгрөг гэж бодвол сард 550 мянган төгрөгийн тэтгэвэр авахаар тооцоо гарч ирж байна. Тэгэхлээр Улаанбаатар хотод хөдөлмөр амьжиргааны доод түвшин 277 мянга байгаа. Амьжиргааны доод түвшинээс 2 дахин их л орж ирж байна. Энэ бага биш үү. Энийг нэмэгдүүлэх боломж байгаа юу. Нийт тэтгэвэр авагчдын 37,6 хувь нь нийт цалингийн бүтцийн 37,6 хувь нь 420 мянгаас 1 сая төгрөгийн дотор гэж байгаа шүү дээ.

Нийт хүмүүсийн 2 сая төгрөг хүртэлх цалин буюу дундаж цалин бол 1 сая 573 мянга байгаа. Монголын дундаж цалин 1 сая 500 мянга байгаа. Тэгэхээр бидний тооцоогоор би өөрийнхөө л хэмжээнд актуар тооцоо хийж байна шүү дээ. 500-600 мянган төгрөгийн дунд л бид хэлбэлзэхээр тэтгэврийн тооцоо гарч байна гэж би ойлгож болох уу. Би тооцоогоо бүр дэлгэрэнгүй та нарт танилцуулбал нэлээн цаг авах байх. Ер нь Монголд бол 2-3 сая төгрөгийн цалин авдаг хүн бол 11.5 хувь, 3 саяас дээш цалин авдаг хүн бол 8,8 хувь. Тэгээд энэ утгаараа тооцоход би 1 сая 200 мянган төгрөгийн цалин авлаа гэхэд ийм тооцоо гараад байна.

3 дугаар асуулт. Чухам яагаад 20 хувь гэж тооцсон юм бэ та нар. Тэтгэвэр алдагч тэтгэврийг эхнэр юм уу, нөхөр нас барахад үлдсэн хүнд нь 20 хувиар нь нэмэгдэнэ гэж байна. 30, 40, 50 хувь байх боломж байгаагүй юу. Энэ актуар тооцоо л байх л даа. Яаж хийсэн бэ.

Г.Занданишатар: Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга Пүрэв-Очирын Ануужин гишүүн хариулъя.

П.Ануужин: Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүнд баярлалаа. Түрүүнээс хойш ер нь олон гишүүд асууж байна. Энэ тооцооллоо Сангийн яамтайгаа уясан юм уу. Тооцоо төсөвгүй тооцоо нь судалгаагүй ингээд ийм хууль яваад байгаа юм биш үү сайхан заалтуудтай гэж. Би бас түрүүн хэлсэн. Ер нь энэ нийгмийн даатгалын багц хууль бараг 30 жилийн явцад өөрчлөгдөж шинэчлэгдэж чадаагүй. Гэтэл нөгөө талдаа ард түмний дунд асар их эрэлттэй байгаа энэ хууль яагаад Их Хурлын босгыг давж орж чаддаг вэ гэдэг гол шалтгаан бол ерөөсөө л энэ төсвийн тооцооллын асуудал байсан. Монгол Улсын Засгийн газар бас эдийн засгийн энэ өсөн нэмэгдэж байгаа энэ байдалтайгаа уялдуулаад хамгийн түрүүнд энэ төсөвтөө уяж авсан

реформ шинэчлэлийн шинжтэй. Мөн улс төрийн бодлогын том алхам хийсэн нь энэ нийгмийн даатгалынхаа реформыг төсвийнхөө, эдийн засгийнхаа өсөлттэй уялдуулж хийсэн энэ том алхам байсан. Тэгэхээр энэ Нийгмийн даатгалын багц хууль маань өөрөө дөнгөж саяхан Улсын Их Хурлаар хэлэлцэгдсэн төсвийн тодотгол мөн Монгол Улсын төсвийн хүрээтэй нягт уялдуулж ингээж гаргасан тооцооллууд, бид нар хэрэгжих боломжийг нь бүгдийг нь Сангийн яам, Монгол Улсын төсөвтэйгөө бид нар уялдуулж ингээж хууль хэлэлцүүлэх явцад бид нар ажилласан байгаа. Тэр нарийн тооцооллын асуудлуудыг Батжаргал дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам хариулна. Хишигбаяр дарга хариулах уу. Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам.

Г.Занданишатар: 83 Хишигбаяр Төрийн нарийн бичгийн даргын үүргийг гүйцэтгэгч.

А.Хишигбаяр: Ганбаатар гишүүний асуултад хариулъя. 2 гэр бүлийн 1 хүн нь бурхан болбол 20 хувийг нь яагаад нэмэгдүүлж олгож байгаа вэ. Яагаад дахиад 30, 40 хувь байж болдоггүй юм бэ гэдэг асуултад хариулъя. Ер нь бол нийгмийн даатгалын сан өөрөө шимтгэл төлсөн орлогоороо буцаад тэтгэвэр авагчийн зардлыг олгож байгаа. Нөгөө талаар даатгуулагч маань өөрөө тэтгэврийн даатгалын сангийн шимтгэлийг 17 хувиар төлж байгаа. Ажил олгогч нь 8,5, даатгуулагч өөрөө 8,5. Нийлээд 17 хувиар төлж байгаа. Буцаад тэтгэврээ бод тооцуулахдаа тухайн цалингийнхаа хамгийн багадаа 45 хувиар буюу 3-аас дээш дахин нэмэгдүүлж тэтгэврээ тогтоолгоод явж байгаа. Ийм учраас бид нар бол нийгмийн даатгалын сан, ялангуяа тэтгэврийн даатгалын санг алдагдалгүй байх зорилгыг тавьж байгаа учраас бол 20, 30 хувь гэж бол шууд нэмэх боломж байхгүй. Ийм учраас бид нар бол тооцоо хийгээд сангийн хувьд бол 20 хувиар тооцох юм бол бас ачааллыг даагаад явах нөхцөл боломж байна гэсэн тооцоо хийсэн байгаа. 20 хувиар

нэмэгдүүлэх тэтгэвэр авагчийн тоо бол жилдээ бол 7275 мянган хүн гарна. 75 хүн ийм нэмэгдэл тэтгэвэр авах боломжтой юм байна. Дундаж тэтгэвэр өнөөдөр 555 мянга байгаа. Ингэхээр бол дунджаар бол 587 мянган төгрөгийн дундаж тэтгэврээс бол 20 хувь нэмэгдүүлд явахад бол сангийн алдагдал, сангийн нэмэлт зардал бол 7,7 тэрбум төгрөг бол зарцуулах юм байна гээд ийм тооцоо хийсэн байгаа. 1995 оноос өмнө тэтгэвэр тогтоолгосон хүмүүс бас энэ улсын төсвөөс болоод зардлыг нь хариуцаад явдаг. Энэ хүмүүсийн тухайд бол 584 хүн бол бас тэтгэврээ нэмэгдүүлэх байх. Энд бол 700 сая төгрөг бол улсын төсвөөр нэмж зарцуулахаар байна гэсэн ийм тооцоо судалгаа хийсэн байгаа.

2 дахь асуулт нь бол 45 хувь, 0.125%-аар тооцоолол гэж оруулж ирсэн байна. Энийг нэмэгдүүлэх боломж байна уу гэдэг асуулт байсан. Би бас түрүүн хэллээ 17 хувиар шимтгэл төлчхөөд, хамгийн багадаа 45 хувиар тэтгэврээ тооцуулж авч байгаа учраас энийг бол бид нар нэмэгдүүлэх боломж байхгүй байна гэж харж байгаа. Ер нь бол нийт тэтгэвэр тогтоолгож байгаа хүмүүсийн дундаж төлсөн шимтгэлийн хувьд бол 25 жил байдаг Монголд тэтгэвэр авч байгаа хүмүүсийн. Ингээд бодохоор ер нь бол дунджаар тэтгэвэр авагч маань тухайн авч байсан цалингийнхаа 52,5 хувиар бол тэтгэврээ бодуулж авч байна л гэсэн үг. Тэгэхээр энэ бол одоо өнөөдрийн төлж байгаа шимтгэлээ 4 дахин нэмэгдүүлж тэтгэвэр болгож авч байгаа.

Г.Занданшатар: Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн тодруулж асууя. Би 47 асуултаа бичгээр явуулчихсан байгаа. Хариугаа аваагүй байгаа. Орсон, ороогүйг нь би ойрын үед авах байх. 8 дугаар зүйл дээр тэр цалин тооцох томъёолол дээр 1 үг байна. 27 дугаар зүйлийн 27.8-д жилийн эцсийн үлдэгдэл болон мөнгөжүүлсэн орлогын нийлбэр дүн гээд биччихсэн байна. Жилийн эцсийн

үлдэгдэл гэдэг нь тэгээд мөнгөжсөөгүй гэсэн үг үү. Би их тодорхой хурдан асуугаад явчихъя.

2 дугаар асуулт Хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэврийн хэмжээг 13 дугаар зүйл дээр 70 хувь хөдөлмөрийн чадвар алдах юм бол 100 хувиар тооцож олгож байгаа. 100 хувиар олгож байгаа. 69 хувиар алдсан бол хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь хэмжээгээр гэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл яагаад энэ хооронд 31 хувийн зөрүү гарч байгаа вэ. Энэ шударга биш үү. 1 хувиар л хөдөлмөрийн чадвар алдалт буурахад 31 хувийн зөрүү гарч байна. Энэ дээр надад тодорхой хариулт өгөөч.

Дараагийн асуулт бол тэтгэвэр авагчийн.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: 81. Ганцэцэг.

Ц.Ганцэцэг: Ганбаатар гишүүний асуултад хариулъя. Хуулийн төсөлд энэ инфляцаар өсөх хугацааг бол дараа жилийн 1 дүгээр сарын 1-ээс гээд өөрчлөөд оруулсан байгаа. Тийм учраас жил бүр 1 дүгээр сараас эхлээд л тэтгэвэр авагчдын тэтгэвэр бол инфляцын түвшинтэй уялдаад нэмэгдээд явна.

2 дахь асуултын хувьд тэр хөдөлмөрийн чадвар алдалтаа тэтгэвэр боддог асуудлыг бол тавьж байна. Ер нь бол даатгуулагчийн хөдөлмөрийн чадвар алдалтыг бүрэн болон хагас гэж ингэж тодорхойлж байгаа. 50-69 хувь болохоороо хагас гэж үзээд, 70-аас дээш болоод 70 ба түүнээс дээш гэхээрээ бүрэн гэж үзэж байгаа. Бүрэн алдсан хүний хувьд бол өндөр насны тэтгэвэр боддог тэр хувь хэмжээгээр 100 хувь бодоод олгодог. Хагасыг яах вэ 1 хувийн асуудал бол гарч байна гэж та хөндөж байна. Гэхдээ энэ маань өөрөө яг эмнэлэг эрүүл мэндийн магадлалын зөвлөл энэ дүрэм журмынхаа дагуу хагас алдсан гэж үзэж байгаа учраас өндөр насны тэтгэврийн хэмжээгээс хөдөлмөрийн чадвар алдсан хувиар нь бодоод энэ

тэтгэврийн бодолт бол хэвээрээ одоогийн хууль тогтоомжийн төсөл дээр бол тусгаж байгаа.

3 дахь асуултын хувьд бол.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: 81 гүйцээгээд хариулчихъя. Цэнд-Аюушийн Ганцэцэг Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч.

Ц.Ганцэцэг: Ганбаатар гишүүний 3 дахь асуулт энэ 8.1 дээр байгаа хуулийн төслийн томъёог бол асууж байна. Тэр жилийн эцсийн үлдэгдэл гэдэг маань үндсэндээ одоогийн нэрийн дансны аргаар бид нар тухайн жилийн орлогоо бүртгээд өмнөх жилийн эхний үлдэгдлээ тооцоод, жилийн эцэст хүүгээ тооцоод гарч байгаа хийсвэр үлдэгдэл юм. Энэ бол бичилтээр хийж байгаа үлдэгдэл. Энэ өөрөө тэтгэвэр бодох арга гэдэг утгаараа энэ томъёо бол үндсэндээ ийм байдлаар явж байгаа. Мөнгөжүүлсэн 2 хувийг мэдээж хийсвэр үлдэгдлээсээ хасна гэсэн байдлаар энэ томъёоллыг шинэчлээд оруулсан байгаа.

Г.Занданишатар: Хүрэлбаатарын Булгантуяа сайд хариулъя.

Х.Булгантуяа: Ганбаатар гишүүн манай бас нийгмийн даатгалын багц хуулийн ажлын хэсгийн гишүүн маш чухал асуудлуудыг хөндөж байна. Хөдөлмөрийн чадамж алдсан гэдэг энэ тодорхойлолтыг ер нь бол Эрүүл мэндийн яамнаас гаргадаг. Тэгэхдээ үүнийг бид нар бас дахиж сайн харах хэрэгтэй юм байна лээ. Бид нар намраас халамжийн бас хууль гээд дараах холбогдох хуулиуд дээр энэ асуудлыг ер нь нэг авч харъя гээд. Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын ахалдаг Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах үндэсний зөвлөл дээр хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдээс бас энэ асуудлыг ер нь дахиж харах хэрэгтэй байна гэдэг саналыг бас хүргүүлээд байгаа. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувьд

бид нар халамжийн тэтгэмж, байнгын асаргааны тэтгэмжийг нэмэгдүүлэхээс гадна илүү хөдөлмөр эрхлэх боломж бололцоог нь бас давхар нэмэгдүүлэх ёстой, улсын төсвөөс улсаас үүн дээр бас давхар дэмжлэг үзүүлэх ёстой гэдэг энэ асуудлыг бас ярьж байгаа. 20 хувийн хувьд бид нар жишээлбэл сая бол нэлээн консерватив байдлаар энэ 20 хувийг 2 хувийг мөнгөжүүлэх, 20 хувийг үлдсэн.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн тодруулж асууя.

С.Ганбаатар: Миний хамгийн гол актуар тооцоо хэрэгтэй л дээ. Энэ бол ер нь сайн хууль шүү. Энэ бол сайн хууль. Маш олон жил зүдэрч гарч ирж байгаа. Тэгээд энэ олон заалтууд хэрэгжээсэй гэдэг үүднээс л би энэ болгоныг асууж байгаа юм шүү. Тэгэхээр 20 хувь гэдэг дээр 30 яагаад байгаагүй юм, 15 яагаад байгаагүй гэдэг тооцоолол бидэнд маш чухал гэсэн санааг би 1 дүгээрт илэрхийлье. 2 дугаарт бол тэр сая Булгантуяа сайд хэлж байна. Яг 70 хувийн хөдөлмөр алдалт байхад чинь 100 хувь тэтгэмж өгөөд, 69 гээд л доошоо ороод ирэхлээр л шууд 31 хувиар, 32 хувиар ингээд буураад явчихаар энэ хоорондын тооцооллын тийм зөөлрүүлэлд байгаа юу гэдгийг л би асуугаад байгаа юм шүү. Тэгэхээр энэ хуулийн цаад санаа нь бол актуар тооцоогоо мэргэжлийн хөндлөнгийн бие даасан шинжээчийн дүгнэлтийг тойрч улс төрчид ярих ёстой болохоос биш, яг дураараа бид өөрсдөө.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга, ажлын хэсгийн ахлагч Пүрэв-Очирын Анужсин хариулна.

П.Анужсин: Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүний асуултад хариулъя. Манай ажлын хэсгийнхэн бас энэ тооцоолол дээрээ тодорхой хариулт өгмөөр байна. Жишээлбэл түрүүнээс хойш асуугаад байгаа Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүний хэлж байгаа энэ

актуар тооцооллын асуудал Дэлхийн банкаар бид нар 2 удаа энэ хуультай холбоотой актуар тооцооллыг хийлгэсэн байгаа. Ганбаатар гишүүн маань ч өөрөө мэдэж байгаа. Энэ бараг санхүү төсөвтэй холбоотой зүйл заалт бүүр өөрөө актуар тооцоолол дээр л явагдаж байгаа. Бид нар бол нэг ард түмний хүлээлтэд нийцүүлээд, сайхан сонсогддог хэрэгжих боломжгүй хуулийн төлөө бол энэ олон сар, жил 2006 оноос авхуулаад бол ажиллаагүй. Энэ бол дандаа актуар тооцоолол дээр таны хэлдгээр явж байгаа. Манай ажлын хэсгийнхэн дараа дараагийн гишүүдийн энэ асууж байгаа актуар тооцоолол дээр яг тодорхой хариулаад явахыг хүсэж байна. Энэ ийм нэг эргэлзээтэй байдлаар ч юм уу хариулаад байгаа байдал бас энэ олон сар ажилласан энэ сайн хуульд бол эргэлзээ төрүүлэх хандлагуудыг бас түрүүнээс хойш гаргаад байна гэдгийг би бас тодруулж хэлэхийг хүсэж байна.

Тэгээд таны асуултад хариулахад Дэлхийн банк 2 удаа.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Гүйцээгээд хариулчихъя. Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн.

П.Анужин: яг таны асуугаад байгаа асуудалтай холбоотойгоор Дэлхийн банк 2 удаа актуар тооцоолол бүрэн хэмжээгээр хийсэн байгаа гэдгийг хэлж хариулъя.

Г.Занданишатар: Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор гишүүн асуулт асууна.

Д.Өнөрболор: Ард иргэдийн дунд маш их хүлээлттэй байсан энэ нийгмийн даатгалын багц хууль орж ирж байна. Тэгээд яг үндсэндээ энэ шинэчлэл гэсэн нэрдээ бүрэн агуулгаараа бас учир дутагдалтай байна гэж бас харж байна. Сая би бас тэр тодорхой хэмжээгээр хэн Чинзориг сайдтай санал нэг байгаад байгаа юм. Ер нь бид нар энэ зарлагын урсгал, төсөв дээр ачаалал бий болгох энэ талаасаа гэхээсээ илүү өнөөдөр орлого,

эдийн засгийн эргэлт талаасаа бас энэ асуудал дээр цогцоороо дээрээс нь бас хариуцлагын тогтолцоог бас давхар ингээж цуг оруулж ирж байж энэ бүрэн шинэчлэл болох байсан юм болов уу, суурь шинэчлэл болох байсан юм болов уу гэдэг асуудал байгаа юм аа.

Сая зөвхөн төсвийн тодотголоор л ингээд аваад үзэхэд жилдээ ойролцоогоор 1 их наяд төгрөгийн татаасыг нийгмийн даатгалын санд хийхээр болж байна гэж би ойлгож байгаа. Тэгээд яг энэ шинэчлэлээр ер нь яг хэд болж байгаа вэ гэдгийг би асуумаар байна.

Тэтгэвэр тэтгэмж 2020 оноос хойш ер нь тэтгэврийг 2 удаа нэмлээ. Тэтгэвэр нэмэгдсэн ч гэсэн ер нь үнийн өсөлтийг бол давж чадахгүй байна. Тэтгэврийн энэ худалдан авалтын чадвар бол маш муу байна. Тэгээд амьжиргаандаа бол хүрэлцэхгүй байна гэсэн асуудал нийтлэг ард, иргэдийн хувьд бол маш шүүмжлэл дагуулж байгаа. Тэгээд иргэдийн зүгээс энэ тэтгэвэр хуримтлагддаг болох хэрэгтэй байна, тэтгэвэр өвлөгддөг болох хэрэгтэй байна, инфляцын өсөлттэй уялддаг байх хэрэгтэй байна гэсэн тодорхой асуултууд дээр л маш их хүлээлттэй байгаа асуудал байгаа. Тэгэхлээр яг хэзээнээс хэдэн хувиар ингээд хуримтлуулж эхлэх юм бэ. Тэрийгээ тодорхой хэлмээр байна. Хэзээнээс хэдэн хувиар хэнд өвлөгддөг болох юм бэ. Энэ инфляцын өсөлтийг тэтгэвэр дээр ер нь хэрхэн тооцож байгаа юм бэ. Яг энэ дээр тодорхой тооцоололтой хариу авмаар байна.

Дараа нь энэ өөрчлөлттэй холбоотой энэ төсөв дээр ирэх зардлын тооцооллыг асуумаар байна л даа. Хуримтлал энэ өв 2-т шилжүүлэхээр дутагдсан эх үүсвэрийг хэрхэн, яг яаж ишийдэж байгаа юм бэ. Ер нь бид нар бас нэг асуудал дээр бас маш тодорхой анхаарлаа хандуулахгүй бол болохгүй юм байна Булгантуяа сайд аа, та бас энэ

дээр анхаарлаа хандуулаарай гэж би бас танаас хүсье. Энэ залуу үе бид нарыг бас харж байгаа. Энэ ажиллах хүчний хувьд манай залуу үе бол энэ цонх үед ажиллаж байгаа. 10-аад жилийн хугацаа ч хүрэхгүй энэ хугацаанд алдагдах эрсдэл үүсэж байгаа гэж ойлгож байна. Тэгэхээр энэ хөдөлмөр эрхэлж байгаа 10 хүн тутмын 10 хүн 3 хүний тэтгэврийг төлж байгаа. Энэ цонх үе дуусах үед 10 хүн 8 хүний тэтгэврийг төлөх ийм эрсдэл ойрхон байгаа. Тэгээд хөдөлмөрийн насны 1,2 сая хүний ойролцоогоор 56 хувь нь л өнөөдөр НДШ-д хамрагддаг юм байна лээ шүү дээ. Тэгээд энийг бүрэн, шударга хүртээмжтэй болгох тал дээр та нар хамрагдалтыг нь нэмэгдүүлэх ямар бодлого зохицуулалт хийж байна. Өнөөг хүртэл ер нь нийгмийн даатгалын хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх замаар л маш их төлж байгаа хүмүүс дээрээ ачаалал үүсгэх замаар хийж ирж байсныг бол хүмүүс маш их шүүмжилж байгаа. Энэ дээр бол анхаарлаа хандуулах ёстой. Өнөөдөр 200 гаруй мянган хүн ажилгүй байна Монгол Улсад. 2018 оны судалгааг ингээд аваад үзэхээр 5 хүн тутмын 1 нь ажилтай ядуу байсан байгаа юм. Одоо энэ бол бараг л өнөөгийн нөхцөл байдал 3 хүний 1 нь ажилтай хэр нь ядуу байх ийм нөхцөл байдал руу орсон байх гэж би бол харагдаж байна.

Тэгээд залуус ер нь ажил хийснээрээ амьдралын асуудал шийдэгдэхгүй байна гэдэг асуудлыг л ярьж байгаа шүү дээ. Тийм ч учраас энэ хөдөлмөрийн үнэлэмж муу байхаар иргэд ер нь гадаад орныг зорьж байгаа. Тэгээд энэ дээр ямар бодлого зохицуулж байгаа юм бэ. Энэ ажиллах хүчин хөдөлмөрийн зах зээл дээрээ цогц бодлого авч хэрэгжүүлэх, дээрээс нь хөдөлмөрийн үнэ цэнийг бодитоор үнэлэх асуудал. Бид нар өнөөдөр зах зээлийн нийгэм рүү шилжсэн л гээд л яриад байгаа боловч яг өнгөрсөн төвлөрсөн төлөвлөгөөт нийгмийнхээ тогтолцооноос.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Пүрэв-Очирын Анужин ажлын хэсгийн ахлагч асуултад хариулна.

П.Анужин: Өнөрболоор гишүүний асуултад хариулъя. Өнөрболоор гишүүний хэлж байгаа олон саналуудтай бас санал туйлын нэг байна. Ер нь энэ удаа бид нар хуулийн шинэчилсэн найруулга дээр ажиллаж байх хугацаанд ч биш ер нь үе үеийн 1995 онд анх удаа энэ багц хууль маань хэлэлцэгдэж батлагдах үед ч гэсэн тэр үеийн ажлын хэсгийнхний тэр үед ажиллаж байсан хүмүүсийн гол асуудал ерөөсөө л энэ НДШ сангийн алдагдалгүй байх, орлого, зарлагын тэнцлийг хэрхэн хангах вэ гэдэг энэ асуудал бол байсаар ирсэн. Ер нь хэлэхэд энэ НДШ-ийн хувь хэмжээ бас дэлхийн дунджаар авч үзэхэд тийм бас өндөр биш. Энэ бол харьцангуй дундаж хэмжээг барьж явдаг.

Та шинэчлэл сайн харагдахгүй байна гэж байна. Тогтолцоо маань бүрэн шинэчлэгдэж байхад энийг шинэчлэл гэж үзэхгүй бол яг юуг бид нар шинэчил гэж үзэх вэ. Монгол улс өнөөдрийг хүртэл 30 жил хуваарилалтын тогтолцоонд байсан. Өнөөдрөөс энэ хууль хэрвээ батлагдвал бид нар хагас хуримтлалын тогтолцоо руу буюу нөгөө эв санаанд суурилсан эв санааны зарчмын маань суурь зарчим аажим аажмаар өөрчлөгдөөд, ерөөсөө хувь хүн өөрийнхөө төлсөн шимтгэлийн хэмжээгээр л өөрийнхөө өмнө хариуцлага хүлээдэг. Энэ тэс өөр тогтолцоо руу шилжиж байгаа. Энэ бол үнэхээр суурь том реформ шинэчлэл гэж үзэх бүрэн үндэслэлтэй гэж үзэж байна.

2 дахь энэ хуулийн том шинэчлэл бол хувийн нэмэлт тэтгэврийг бид нар анх удаа Монгол Улсад анхдагч хууль гаргаж ирж, энэ хувийн байдлаар өөрийнхөө авч байгаа тэтгэвэр дээр хүсвэл нэмэлт тэтгэврээ төлөөд өөрийнхөө ирээдүйн амьдралын суурь баталгааг нэмж хангах энэ тогтолцоо бүрэн бий болох энэ анхдагч хууль бол өргөн баригдаж байна. Өнөөдөр бас аж

ахуйн нэгжүүд боломжтой том аж ахуйн нэгжүүд өөрийнхөө компанийн ажилтны энэ амьдралын амьжиргааны бас эх үүсвэрийг дэмжиж энэ бас үйл ажиллагааг хий гэж байсан ч гэсэн хууль эрх зүйн платформ нь байгаагүй. Ямар нэгэн эрсдэл үүсэх юм бол хуулийн өмнө хариуцлага хүлээх ийм тогтолцоо бол байгаагүй. Тэгэхээр үүнийг хуульчилж өгч байгаагаараа энэ бол эрс шинэчлэл мөн гэж үзэх үндэслэлтэй.

Та сая хэлж байна. Монгол Улсад өнөөдөр нэг тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийг төлөх гэж 3 хүн ажиллаж байна гэж. Яг статистик аваад үзэх юм бол 2,5 хүн гэж байгаа. Энэ удахгүй хүн амын дундаж наслалт ингэж өсөж байгаа үед 1/1 цаашилаад Япон улс шиг бүр ингэж өсөх хандлагатай байгаа. Ийм л учраас залуучууд нийгэмд энэ хуваарилалтын тогтолцоогоо болиоч ээ. Хувь хүн өөрийнхөө өмнө хариуцлага хүлээдэг, төлсөн шимтгэлтэйгээ уялдуулаад тэр хэмжээгээрээ тэтгэвэр авдаг шударга тогтолцоо руугаа шилжье гэж нэрийн дансны энэ тогтолцоо руу шилжиж байгаа. Тэгэхээр нийгэмд энэ хүсэн хүлээлттэй мөн энэ ойлголтын эв санааны зарчим гэдгийг бол бас олон хүн зөвшөөрөхгүй байна. Энэ зарчимтай уялдаж орж ирсэн хуулийн бас заалтуудыг ч гэсэн ард иргэд олон нийт дэмжихгүй ийм заалтууд бас олон байна гэдгийг танд тайлбарлаж хэлье. Хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, хүний нөөцийн бодлогоо хэрхэн цаашиа авч явах талаар Булгантуяа сайд хариулаад, тооцоололтой холбоотой 1, 2 асуулт дээр манай Хишигбаяр дарга гүйцээгээд хариулья.

Г.Занданишатар: Хүрэлбаатарын Булгантуяа сайд хариулна.

Х.Булгантуяа: Эв санааны зарчим дээр ийм л асуудал үүсээд байгаа юм. Хэрвээ улс төрчид өөрснөө улс төр дагасан шийдвэрүүд гаргахгүй байсан бол энэ сан асуудалгүй байх байсан. 2012 онд тэтгэврийн шимтгэлийг нөхөж төлөх

тухай хуулиар 608 мянга орчим хүмүүс нөхөж төлөөд, 38 орчим тухайн үед тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлсэн. Түүнээс хойш 1,5 бараг 2 их наяд төгрөг зарлагдсан байна. Үүнээс нөхөн төлсөн хүмүүсийн бараг тал нь тэтгэвэр авч эхэлсэн гэсэн үг. 2015 онд Эдийн засгийн өршөөлийн тухай хуулиар мөн адилхан нөхөн төлөөд л дараа нь ингээд л авчаж байгаа юм. Мөн малчны НДШ-ийг нөхөж төлөх тухай хуулийг 2 жил дараалан хэрэгжүүлсэн. Мөн тэтгэвэрт гарах насыг нь нааилуулсан гээд ингээд нөгөө энэ сан руугаа нийтдээ 11 удаагийн шийдвэрээр нийтдээ 5 их наяд орчим төгрөгийн зарлагыг энэ сангаас нөгөө ямар нэгэн хөнгөлөлттэй нөхцөл байдлаар ингээд гаргаад байгаа юм. Тэгэхээр дундын юм гэдэг бол дундын л байгаад байна гээд өнөөдөр НДШ төлж байгаа хүмүүс бухимдаад байгаа байхгүй юу. Бид нар энэ бүх шийдвэрүүдийг нь заримыг нь бол хүлээн зөвшөөрөхгүй байхад яагаад НДШ төлж байгаа би энэ бүх зарим нэг улс төржсөн шийдвэрүүдийг санхүүжүүлэх болчхов гэж яриад байгаа юм. Одоо 2040 оноос бүрэн хуримтлалын тогтолцоо руу шилжихээр 7 жил, 5 жил ч чухал биш болно. Би өөрөө хэчнээн их НДШ, тэтгэврийн шимтгэл миний нэрийн данс дээр бичигдэж нөгөөдөх нь мөнгөжиж байгаа. Би түүнийгээ л актуар тооцоогоор тооцоод л, би түүнийгээ л тэтгэвэр хэлбэрээр авна. Өндөр төлөх юм бол өндөр авна, олон жил төлөх юм бол их авна ийм л тогтолцоо руу бид нар ер нь явж байна гэсэн үг. Яг одоо ийм байдлаар яваад, энэ хууль дээр жишээлбэл жил болгон итгэлцүүрийг бид нар шинэчлэн батална. Жил болгон инфляцтай уялдуулж тэтгэврийг нэмэгдүүлнэ гээд. Энэ нөгөө улс төр дагасан шийдвэр биш, хууль дагасан хуулийн дагуу жил болгон болдог болчих юм бол энэ тэтгэврийн тогтолцоо гэдэг асуудал маань улс төржсөн ийм л тогтолцооноос л бид нар гарах ёстой л гэж л үзээд байгаа юм.

Тэгэхээр энэ бол магадгүй энэ удаагийн хуулийн хамгийн том шинэчлэлийн нэг байгаа болов уу гэж харж байгаа юм. Мэдээж зардал талдаа бол ачаалалтай зүйлүүд байгаа төсөв дээр. Тэгэхдээ яах вэ өнөөдөр бол манай тэтгэврийн сан, НДШ-ийн сан бол иргэд төлөөд, эргэж гараад, дээрээс нь нэмээд төрөөс хариуцдаг НДШ-ийг нь хариуцдаг иргэдийн шимтгэлийг төлөөд л энэ 2-ын дундаас одоогоор бол нэг баланстай л явж байгаа. Гэхдээ эс үгүй бол бид нар энэ зарлагаа бууруулах том арга хэмжээнүүдийг бусад хуулиудаар авах ёстой юм байна лээ. Бусад хуулиудаар. Одоо энэ хуулийг дагуулаад нэлээн олон хуулиуд орж ирэхэд жишээлбэл дуртай, дургүй байгаа салбарынхан жишээлбэл зөндөө байгаа. Тэгэхээр үүнтэй адилхан бид нар зарлагаа эс үгүй бол огцом бууруулах, орлогоо эс үгүй бол огцом нэмэгдүүлэх л арга хэмжээг авах ёстой. Тэгэхээр орлогоо нэмэгдүүлнэ гэхээр эс үгүй бол НДШ-ээ нэмнэ, эс үгүй бол хүмүүсийн цалин огцом нэмэгдэнэ. Эс үгүй бол хөдөлмөр эрхэлж НДШ төлж байгаа хүмүүсийн тоо өнөөдөр огцом нэмэгдэх ёстой байхгүй юу?. Цалин нэмэгдэнэ, шимтгэл нэмэгдэнэ, эс үгүй бол хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүмүүсийн тоо нэмэгдэнэ. Энэ 3 л нэмэгдэхгүй бол гурвуулаа нэмэгдэхгүй л бол. Тэгэхдээ Монгол Улс хүн ам бас харьцангуй залуу хүн амтай улс. Энэ бол ингээд хэрвээ зөв бодлого бариад явах юм бол нэмэгдэх боломжтой. Цалинг бол бид нар зах зээлийн эдийн засаг, чөлөөт эдийн засагт шилжсэн улсад Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам ч гэдэг юм уу, Засгийн газар шууд тогтоох боломжгүй. Бид нар төрийн албан хаагчдынхаа цалинг л тогтоох боломжтой. Энийг нь бол төсвийнхөө орлоготой уялдуулаад л тогтоодог. Сая манай төрийн албан хаагчдын цалин дунджаар 40 гаруй хувиар бол нэмэгдсэн. Тэгэхээр энэ бол бид нар ингээд төсвийнхөө орлоготой уялдуулаад, ингээд Монгол Улсын эдийн засаг хөгжих юм бол, тэлэх юм бол хувийн хэвшил ч гэсэндээ бид нараас 20 гаруй хувиар төрийн албан хаагчдаас бол

20 гаруй хувиар илүү хувийн хэвшлийн дундаж цалин явдаг байж байгаа.

Г.Занданишатар: Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор гишүүн тодруулж асууна. 1 минут Өнөрболор гишүүн.

Д.Өнөрболор: Миний хувьд мэдээж суурь шинэчлэл дээр бас учир дутагдалтай байна гэдэг нь энэ орлого, зарлагын тэнцэлтэй холбоотой энийг хангах ёстой асуудал дутмаг байгаа учраас энэ дээр ингэж байр сууриа илэрхийлээд байгаа юм. Тэгээд энэ бусад өөр амжилттай хэрэгжүүлж байгаа улс орнуудын тогтолцоог ч гэсэн та нар хэр хэмжээнд судалсан юм байгаа юм. Тэгээд энийг Монгол Улсын энэ тогтолцоонд ямар хэлбэрээр нь авч хэрэгжүүлэх юм бол илүү энэ орлого тал дээрээ, нэн ялангуяа эдийн засгийн эргэлт тал дээрээ ач холбогдолтой байна вэ гэдгийгээ бас үзэж ярилцах нь би зүйтэй гэж үзэж байна. Тэгэхгүй бол дандаа л ингээд л зарлагаа л нэмэгдүүлэх урсгалаа л нэмэгдүүлэх, төсөвт ачаалал үзүүлэх ийм л хэлбэрээр энийг шинэчлэл гэж бол үзэж болохгүй шүү дээ. Нөгөөтээгүүр энэ өнгөрсөн 30 жилийн хугацаанд БНСУ-д бараг манай нэг аймагтай дүйцэхүйц хэмжээний Хөдөлмөрийн хүчин.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Санал хэлсэн үү. Жамбын Батсуурь гишүүн алга байна. Хаслаа. Сандагийн Бямбацогт гишүүн алга байна. Хаслаа. Баагаагийн Баттөмөр гишүүн асуулт асууна.

Б.Баттөмөр: Монгол Улсыг 2050 он хүртэл хөгжүүлэх алсын хараа хөгжлийн баримт бичигт бол нийгмийн даатгалын тогтолцоог энэ амьдралын баталгаажих баталгааг хангах энэ хэмжээнд хүртэл шинэчилнэ гэсэн нэг ийм заалтыг оруулж байсныг санаж байна. Энэ орж ирж байгаа хуульд бол бас нэг энэ хувийн даатгалын тогтолцоог бас нэвтрүүлэх юм байна гэж ингэж ойлгож байгаа. Тэгэхээр энэ хэд байдаг юм 100 даатгуулагч гэдэг юм

уу хэд гэдэг юм 100 даатгуулагчид оногдох тэтгэвэр авагчдын тоо яг өнөөдөр хэд байна. Цаашидын чиг хандлага ер нь ямархуу байна. Ийм эхний асуулт байна.

Тэгээд энэ тоо ер нь цаашидаа яг өнөөдөр хэд байна. 2025 он ч юм уу, 2030 он хүртэл ямар байна гэсэн. Ер нь энэ улс орнуудад тэтгэвэр тогтоолгосны дараа хүний амьдралын амьдрах насны хэмжээ гэдэг юм уу даа хэчнээн байна. Өнөөдөр яг Монголд. Цаашидаа мэдээж өсөж таарах байх. Энэ тооцоо, судалгаанууд ер нь юу байдаг юм бэ гэсэн дараагийн асуулт байна. 2 дахь асуулт.

Энэ 7 жилийг 5 жил гээд явж байгаа. Тэгэхээр энэ дээр яах вэ, ард иргэдийн дунд бас нэг тийм яриа байна л даа. Сүүлийн 5 жилд өндөр тэтгэвэртэй, даатгалд өндөр мөнгө төлж байгаад тэгээд их өндөр тэтгэвэр тогтоолгоод нийгмийн даатгалын сан хоосорно гэсэн нэг ийм эрсдэл ярьж байгаа байхгүй юу. Тэр ч бас ортой байж магадгүй. Өнөөдөр ингээд 7-г 5 жил болсноос урьд нь тэтгэвэр тогтоолгочихсон Монгол Улсын бүтээн байгуулалтад оролцож явсан энэ ахмадуудын юунд ашиг муутай юм. Тийм учраас энэ харьцааг яаж төлөвлөж байна гэсэн ийм асуултууд байдаг юм. Тэгээд энэ дээр ямар эрсдэл байна гэсэн.

Тэтгэвэр өвлөгдөнө гэж байгаа тийм ээ. Хамтран амьдрагчид нь өвлөгдөнө гэж байгаа юм. Энд ер нь жилд ямархуу хэмжээний хүн өвлөгдөж болох вэ, ямар тооцоо байна.

Дараагийн асуулт малчдын нийгмийн даатгалын хамрагдах юм бол 50 хувийг нь төр даана гэж байгаа юм. Энэ дээр ямар тооцоо байна. Жилд ямар хэмжээний мөнгө энэ сангаас гарахаар байна.

Хамгийн сүүлчийн асуулт ер нь бол аливаа зүйл эдийн засгаараа баталгааждаг. Сангийн яам энэ

тэртэйгээ яриад орж ирж байгаа гэж байгаа. Энэ ирэх жилүүдэд бол манай Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлт хамгийн дээд тал нь 4-4,5, 5 орчим хувь өснө гэсэн ийм тооцоолол байгаа. Тэгэхээр энэ нийгмийн даатгалын сангийн зарлагын өсөлт маань эдийн засгаараа ер нь яаж баталгаажиж байгаа юм бэ. Эдийн засгаар баталгаажиж байгаа ямар ч ажил бол амь сүнсгүй байдаг шүү дээ. Тэгээд баахан юм нэмнэ, ингэнэ тэгнэ гээд ингээд шийдвэр гаргачихдаг. Сан маань даахгүй болдог. Төсвөөс татаас авдаг ийм хэлбэр лүү орчих юм биш байгаа гэсэн ийм болгоомжлолууд байна. Ийм асуултуудад хариулт авъя.

Г.Занданшатар: Пүрэв-Очирын Анужин. Ажлын хэсгийн ахлагч хариулна.

П.Анужин: Баттөмөр гишүүний асуултад хариулъя. Өнөөдрийн нэг шимтгэл төлөгчдөд хэдэн тэтгэвэр авагч ноогдож байна вэ гэж та асууж байна. Өнөөдрийн байдлаар 2,5 хүн 1 тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийг төлж байна гэсэн ийм судалгаа бол Монгол Улсад байна. Энэ дундаж наслалтын талаар 1995 онд нийгмийн даатгалын багц хууль батлагдах үед тэр үеийн хүн амын дундаж наслалт өнөөдөр бид нар энэ 30-аад жилийн дараа Нийгмийн даатгалын энэ багц хуулийг хэлэлцэгдэх үеийн хүн амын дундаж наслалт бол 7,5 хувиар нэмэгдсэн байгаа. Тийм учраас бид нар цаашидаа урт хугацаанд тэтгэвэр авагчдаа дэмжсэн, тэтгэврийн насыг бас бага багаар, аажим хугацаандаа бас уртасгах энэ бодлогыг бас баримтлах зайлиггүй ийм шаардлага үүсэж байгаа гэдгийг хэлэх нь зүйтэй байх. Ер нь олон гишүүд нийгмийн даатгалын сангийн орлого, зарлагын талаар хэтэрхий алдагдалтай ажиллаад байгаа юм биш үү гэдэг асуултыг асууж байна. Ер нь хатуу хэлэхэд нийгмийн даатгалын сан бол улс төрөөс хол байх хэрэгтэй. Олон жил амласан худлаа үнэн тооцоотой, тооцоогүй сонгуулийн өмнөх амлалтаас болж энэ нийгмийн

даатгалын санд асар их урьдчилсан актуар тооцоололгүй ийм гарлагууд гарч ирсэн. Мөн улс төрчдийн хий попорсон амлалт нийгмийн дунд, ард түмний дунд өндөр хүлээлт үүсгэчихдэг. Тэр хүлээлт нь биелэхгүй болохоор муу хууль гэж үздэг. Тэгэхээр эдгээр бүх л тохиргоонуудыг, эдгээр олон жилийн улс төрийн завхралыг засахын төлөө ажилласан, шударга зарчим дээр үндэслэсэн ийм л хууль дээр бид нар ажилласан. Ийм хуулийг бол бас Засгийн газраас өргөн барьсан гэж үзэж байгаа. Хүмүүс бол энэ реформыг бүх хүнд таалагдаж, бүх хүнд таалагдсан, сайхан энэ бүхэл 3, 4, 5 нийгмийн бүхий л оролцоог хангасан ийм хуулийг бас хүсэж байна. Аливаа реформбас өвдөлтгүй гардаггүй. Аливаа реформд бол бид нар өөрчлөх, шинэчлэх, ялангуяа шударга ёсны зарчимд үндэслэсэн энэ зүйлийг бас нийгмээрээ хүлээн зөвшөөрч байж бид нар энэ нийгмийн даатгалын реформ гэдгийг хийх ёстой гэдгийг бас хэлье.

Тэтгэвэр өвлөгдөх талаар бол энэ хуульд маш тодорхой суусан. Тэтгэвэр ямар нөхцөлд өвлөгдөх вэ гэхээр бид нар энэ хуваарилалтын тогтолцооноос хагас хуримтлал үе шаттайгаар бүрэн хуваарилалтын хуримтлалын тогтолцоо руу шилжих гэж байна. Үүнийгээ бас бид нар хуульдаа маш тодорхой заасан. Нэрийн дансыг бид нар мөнгөжүүлж, өөрийн нэрийн данс дээр байгаа энэ мөнгөн хуримтлалаа эргэн 2030 оноос, мөн энэ маань бас хэрэгжилт нь Ирээдүйн өв сантайгаа уялдаж байгаа юм. Ирээдүйн өв сангаас орж ирэх орлоготойгоо уялдаж байгаа. Ингээд иргэн маань өөрийнхөө ипотека, эрүүл мэнд, боловсролдоо бас зарах ийм бүрэн эрх нь энэ хуулиар бас үүсэж байгаа юм.

Тэр малчдын 50 хувь ямар тооцоолол байгаа юм бэ гэдгийг манай Хишигбаяр дарга тодорхой хариулъя.

Г.Занданшатар: 83 Хишигбаяр. Төрийн нарийн бичгийн даргын үүргийг гүйцэтгэгч.

А.Хишигбаяр: Баттөмөр гишүүний асуултад хариулъя. Өнөөдөр Монгол Улсад 220 гаруй мянган НДШ төлөх малчид байна. Үүний 25 хувь нь өнөөдөр НДШ төлж байна. Бусад 75 хувь нь өнөөдөр шимтгэл төлөхгүй болохоор ирээдүйд тэтгэвэр тогтоолгох нөхцөл, өнөөдрийн бас нийгмийн хамгааллын асуудал бол баталгаа алдагдаад байгаа. Энэтэй холбоотой бид бол бас малчид ялангуяа хамгийн их эрсдэлтэй цаг уурын нөхцөл байдалд эрсдэлтэй ийм ажлын байранд ажилладаг учраас ямар нэгэн байдлаар бол НДШ төлж, нийгэм баталгаагаа хангуулах нь шаардлагатай гэж үзэж байгаа. Энэ учраас бид нар нийгмийн даатгалын багц хуулийнхаа төсөлдөө бол малчдын шимтгэлийн 50 хувийг төр хариуцахаар, 50 хувийг өөрөө хариуцахаар хуулийн төсөлд оруулж ирсэн байгаа. Ингэснээр бол улсын төсвөөс жилдээ 25 тэрбум төгрөгийн зардал Нийгмийн даатгалын сан руу малчдын шимтгэлд төлөх нь. Гэхдээ малчин өөрөө 50 хувиа төлөх учраас нийгмийн даатгалын сан бол 50 тэрбум төгрөгийн шимтгэлийн орлого нэмэгдэнэ гэсэн ийм байдлаар бол тооцоод явж байгаа. Энийг тооцохдоо бол нийтдээ 88,9 мянган малчны НДШ-ийг бол улс төлөхөөр байна гэсэн ийм тооцоолол хийсэн байгаа.

Мөн нийгмийн даатгал тэтгэвэр авагч эмэгтэй хүн хэчнээн жил тэтгэвэр авч байна вэ, эрэгтэй хүн хэчнээн жил тэтгэвэр авч байна вэ гэсэн ийм асуулт байсан. Нийгмийн даатгалын сангийн тоон мэдээлэл дээр бид нар тооцоолол хийгээд үзэхэд бол эрэгтэй хүн 15 жил тэтгэвэр тогтоолгосноосоо хойш 15 жил тэтгэвэр авч байгаа. Эмэгтэй хүн бол 22 жил тэтгэвэр авч байна гэсэн ийм тооцоо судалгаа бол байгаа.

Мөн нийгмийн даатгалын сангийн чадавх ялангуяа тэтгэврийн даатгалын чадавх хэр байна вэ. Та бүхэн тооцож үзсэн үү гэж асууж байна. Бид нар бол аль болох бас Нийгмийн даатгалын сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх дээр илүү

бас ажилласан байгаа. Яагаад гэвэл ирээдүйд бол Монгол хүний насны бүтцэд өөрчлөлт орох гэж байна. Тэтгэвэр авагчийн тоо маш ихээр нэмэгдэх гэж байна. Тийм учраас аль болох шимтгэлийн хувь хэмжээг нэмэхгүй байдлаар хамралтаа нэмэх асуудлыг бол бид нар ялангуяа энэ малчин, хамрагдахгүй байгаа ажилгүй хүн энийг хэрхэн яаж хамруулах вэ гэдэг дээр хуулийн төсөл дээрээ бид нар бол илүү нийгмийн даатгалын ач холбогдлыг сурталчлах хэрэгтэй байна. Тодорхой хэмжээгээр НДШ төлөх хөшүүргийг бол оруулж ирэх ёстой байна. Тэтгэврийн насны тухайд бас бид нар 2018 онд өөрчлөлт оруулчихсан. Шимтгэлийн болзол хангахгүй бол насыг 3 сараар нэмэгдүүлж байгаа. Шимтгэлийн болзлоо хангачихсан хүн бол эмэгтэй хүн 55, эрэгтэй хүн 60 насандаа тэтгэвэр тогтоолгох нөхцөл маань хэвээрээ байгаа гэх зэргээр бол шимтгэлийн насыг нэмэгдүүлэх байдлаар бид нар 2018 оноос бол шинэчлэл хийгээд явчихсан байгаа.

Мөн ахмад настны тоо нэмэгдэх гэж байгаа учраас цаашидаа бол ахмад настнаа илүү урт хугацаанд ажиллуулах, олон жил ажилласан, илүү урт хугацаанд ажилласан ахмад насныхаа тэтгэврийг нэмэгдүүлэх байдлаар тэтгэврийн бодолтдоо бол бид нар үе шаттай бас шимтгэлийн тэтгэвэр бодох аргачлалаа өөрчилж бол илүү олон жил ажилласан ахмадын тэтгэвэр өндөр байх, цөөхөн жил ажилласан, шимтгэл төлсөн хүний тохиолдолд тэтгэвэр нь бага байх ийм шударга тогтолцоо руу оруулахаар бол аргачлалаа бол оруулж байгаа. Гэхдээ бол өнөөдөр хууль хэрэгжээд шууд хэрэгжүүлээд явах юм бол хүний бас нийгмийн баталгаа дордох асуудал үүсэж байгаа учраас 2029 оноос бол яг шударга тогтолцоо руу оръё, шударга бодъё гэдгээ бол хуульчлаад явж байгаа.

Мөн шинэ актуар тооцооллыг бол бид нар бас Дэлхийн банкаар 2 удаа хийлгэсэн. Бүх параметруудээ өгөөд, энэ параметрээр бид нар хуулиа өөрчилбөл даатгалын сан цаашидаа хэрхэн, яаж явах

вэ гэдэг энэ заалтуудыг бол бүгдийг нь өгч бодуулж үзэж байгаад бид нар даатгалын сан дээр хэтэрхий их ачаалал гарч байгаа энэ параметрийг бол та нар хэрэглэх хэрэггүй гэдэг зарим зүйл заалтуудыг бол бид нар бол бас хасаад найруулаад явсан байгаа.

7 жилийн цалингийн дунджаар тэтгэвэр тогтоолгож байгаа асуудлыг бол бид нар энэ хуулийн төсөл дээр бол 5 болгож оруулж ирж байгаа. Тэгэхдээ энэ бас яагаад 7 байж байгаад 5 болж байгаа.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: 83 гүйцээгээд хариулчих. Яагаад 7 байж байгаад 5 болж байгаа биш. Ямар эрсдэл үүсэх вэ гэж асуугаад байна шүү дээ. Товч тодорхой хариул.

А.Хишигбаяр: 7 жилийн дунджаар тэтгэвэр тогтоолгох анх бол энийг яагаад нөгөө 5 жил байсныг 7 жил болгосон бэ гэх юм бол илүү нөгөө сайн дурын даатгуулагч ялангуяа эхний жилүүдэд, ихэнх жилээ бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ буюу хамгийн бага шимтгэл төлж байгаа. Тэгж байгаад сүүлийн 5 жил маш өндөр хамгийн дээд хэмжээгээр төлж өндөр тэтгэвэр авч байна. Энэ нь өөр өөрөө шударга биш байна гэдэг асуудал яригдаж байсан. Ийм учраас бол бид нар 5-ыг 7 болгож оруулсан байсан. Одоо бол цаашидаа бид нар бол 7 буцаагаад 5 жил болгож энэ хуулийн төсөлд оруулж ирж байгаа. Гэхдээ бид нар дахиад шударга байдлыг бол бас зохицуулах ёстой гэж үзсэн. Ийм учраас сайн дурын даатгуулагчийн төлж байгаа дээд хэмжээ өнөөдөр 5 сая 500-аас тооцож шимтгэлээ төлөөд буцаагаад тэтгэврээ тогтоолгож байгаа энэ өндөр төлж байгааг нь тодорхой хэмжээгээр шимтгэлийн хувь хэмжээтэй нь уялдуулан бууруулсан байгаа. Тийм учраас цаашидаа бол шударга байдал бол харьцангуй бол тогтоод явах боломжтой гэж харж байгаа. Тэгээд 7-г 5 болгож бууруулсан байгаа.

Г.Занданишатар: Баагаагийн Баттөмөр гишүүн асууя. Нэмэлт асуулт 1 минут.

Б.Баттөмөр: Тэр 7-оос 5 болоход асуусан асуултад онож хариулахгүй л байна л даа Хишигбаяр аа. Хамгийн гол нь яах вэ, энэ шинээр тогтоож байгаа хүмүүс энэ дээр бас өөрчлөлт гарна. Тогтоолгочихсон, урьд нь байсан энэ ахмадууд, санд чинь ямар нөлөөлөл үүсэх вэ гэдгийг тэр дараагийн юм дээр хариулчхаарай. Энд бол Нийгмийн даатгалын сан улс төрөөс ангид байна гэдэгтэй санал нэг байгаа юм. Улс төрөөс ангид байхын тулд өөрөө өөрийгөө санхүүжүүлдэг байх ёстой байхгүй юу. Улсаас татаас аваад байх л юм бол улс төрөөс ангид байж чадахгүй шүү дээ 1 дүгээрт.

2 дугаарт энэ энэ нийгмийн даатгалын сан бол юу гэхээр энэ бүтээмж гэдэг юмтайгаа их уялдаж байх ёстой. Ялангуяа аж үйлдвэрт гарч ирэх энэ бүтээмжийн өсөлттэй бол шууд холбоотой. Уул уурхайгаас бол хамгийн гол нь ажлын байр бага бий болгодог шүү дээ. Энэ утгаараа бол аж үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх чиглэлд их зүйл л хийх шаардлага байгаа юм л даа.

Г.Занданишатар: 83. Ямар эрсдэл байна гэхээр эрсдэлгүй л гээд байна.

А.Хишигбаяр: Баттөмөр гишүүний асуултад хариулъя. Өргөн барьсан хуулийн төсөлд бид бол өмнө 2009 оноос хойш 7 жилээр тогтоолгосон хүмүүсийн тэтгэврийг нь дахин шинэчилж бодож болно гэдэг заалт бол оруулсан байгаа. Харин нөхөн олгоно, тэтгэврийг нь нөхөн олгоно, зөрүүтэй хүнийг нь нөхөн олгоно гэдэг ийм хуулийн заалт бол байхгүй байгаа энэ хууль дээр. Гэхдээ бид бол тооцоо бодсон байгаа юм. Хэрвээ бид нар нөхөж олгохоор бол хэчнээн төгрөгийн зардал гарах юм бэ гэдгийг бол тооцсон байгаа. Нийтдээ 58 мянган тэтгэвэр авагч бол 6, 7 жилээр тэтгэврээ бодуулсан байна. Хэрвээ

нөхөж олгох юм бол 91 тэрбум төгрөгийн зардал гарна шүү гэдэг ийм тооцоог бол хийсэн байгаа.

Г.Занданишатар: Пүрэв-Очирын Анужсин гишүүн хариулъя.

П.Анужсин: Гишүүдийн асуултад бас нэг зүйлийг тодруулж хэлэх нь зөв байх. Улсаас авч байгаа татаас нь их, нийгмийн даатгалын сан алдагдалтай гээд яриад байдаг. Жишээлбэл энэ жилийн хувьд бол нийгмийн даатгалын сан алдагдалгүй байгаа. Энэ улсаас авч байгаа татаас гэдэгт ерөөсөө гуравхан зүйл ойлголт байгаа юм.

1 дүгээрт 1995 оноос өмнө НДШ төлж байсан хүмүүсийн шимтгэлийг улс хариуцдаг. Энэ шимтгэлийг.

Хоёрдугаарх нь цэрэг. 21 мянган орчим цэргийн асуудал байгаа. Зарим хүмүүс гээд бас улс төрийн шийдвэр гаргаж байсан ийм хүмүүсийн НДШ-ийг бол улс хариуцаж, улсаас энэ нийгмийн даатгалын сан руу оруулдаг. Тэгэхээр энийгээ улсын татаас гэж бас хольж яриад байгаа нь өөрөө Нийгмийн даатгалын сан улсаас татаас авч алдагдалтай ажилладаг юм шиг харагдаад байдаг. Тэгэхээр энийг манай яамныхан өнөөдрийг хүртэл бас хүрч ирсэн нийгмийн даатгалын сангийн тогтолцоо маань өөрөө сайн тогтолцоо байсан гэдгээ бас тайлбарлаж өгөх ёстой шүү. Болохгүй, бүтэхгүй юм болчхоод өөрчлөх гээд байгаа биш, улс төрөөс ангид байж улс төрийн энэ огцом шийдвэрүүд гараагүй.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн асуулт асууна.

О.Цогтгэрэл: Нийгмийн даатгалын багц хуулийг Байнгын хорооны дарга бол нэлээн тийм реформын шинжтэй гээд байна л даа. Би бас эргүүлж тойруулж харж үзлээ. Үнэхээр эндээс тийм реформын шинжтэй юм бол би харсангүй. Яагаад гэхээр энэ яг нийгмийн

даатгал юм уу, энэ бараг төрийн татвар юм уу, аль эсвэл энэ төрөөс олгодог гэдэг халамж юм уу гэдэг нь үнэндээ энэ хууль урьд нь ч тэгж явж ирсэн. Одоо яг энэ дээр эцсийн хариулт байхгүй. Нийгмийн даатгал гэдэг чинь төлсөн хэмжээгээрээ, аливаа даатгал гэдэг чинь төлсөн хэмжээгээрээ эрсдэлээ буцаагаад ирээдүйгээсээ эрсдэлээ хамгаалуулдаг тэр зүйлийг хэлдэг. Тэгвэл энэ манай тогтолцоо ийм билүү. Энэ даатгал мөн үү. Нөгөө талаасаа 20 хэдэн хувиар хурааж аваад тэгшитгээд хуваагаад эв хамт гээд явж байгааг нь харахаар энэ улсын зүгээр даатгал биш татвар юм шиг. Бас нөгөө талаасаа тэр тогтоолгож байгаа, шимтгэл төлж байгаа хүмүүсийг хэдэн хүүхэдтэйгээр нь, нийгмийн аль бүлгээр нь, аль эсвэл ямар ажил мэргэжил, цэрэг, цагдаад ажилладаг гэдгээр нь шимтгэл авдаг, буцааж тэр тооцдог аргачлалууд нь ялгаатай байдлуудыг нь бодохоор зүгээр нийгмийн халамж юм шиг. Яг л энэ хэвээрээ л байгаа. Тэгснээ зарим зарим зүйл дээр төрөөс дааж байгаа, улсаас төлнө гэдэг. Ер нь төрийн мөнгө, улсын мөнгө гэж байхгүй шүү дээ. Сангийн яамны зооринд баахан сейфт мөнгө хийчихсэн улсын мөнгө өгч байгаа зүйл хаана ч байхгүй шүү дээ. Нэг бол иргэдийн даатгал, шимтгэл байгаа, нөгөө бол татвар байгаа. Бүтэн жилээрээ урсгал зардлаа тооцоод мөнгөн урсгалаа тооцоод, орлого, зарлагаа тооцоод л явж байгаа. Тэнд хурааж хуримтлуулчихсан нь улсын мөнгө гэдэг зүйлээс, төрийн мөнгө гэдэг зүйлээс хэн нэгэн гаргаж өгөөд тэрийг нь төлчихдөг тийм зүйл үүний цаана ямар ч мөнгө байхгүй шүү дээ. Тэгэхээр татвар ч юм шиг, даатгал ч юм шиг, нийгмийн даатгал юу аль нь бүү мэд. Тэгээд цаана нь баахан улсын мөнгө, төрийн мөнгөөр төлчихнө, нөхчихнө, тэрийг нь хариуцаж байна гэдэг ийм үзэл санаа хэвээрээ явж байгаа энэ тогтолцоо чинь яг л хэвээрээ байна шүү дээ. Тэгэхэд энийг реформ энэ тэр гээд гоё үгээр цаана нь юм яриад байх юм. 2 хувийн асуудлыг тэр реформ мөн үү, биш үү бүү мэд.

Харин зүгээр авууштай зүйл, хөгжих ёстой зүйл нь энэ дээр тэр хувийн тэтгэврийн сангийн тухай асуудлын тэр боломж бололцоо нээгдэж байгааг ямар ч байсан энэ хуулийн бас нэг тодорхой хэмжээний дэвшил гэж үзэхээс аргагүй. Тэгэхээр үнэхээр энэ дээр реформын шинжтэй ямарваа нэгэн зүйл алга. Даатгал, татвар, халамж 3-ыг дунд нь холиод базаад гаргачихсан зүйлийг ямар юмны реформ хаана нь юу байдгийг би бол эндээс олж харсангүй.

Г.Занданишатар: Пүрэв-Очирын Анужин гишүүн

П.Анужин: Одонгийн Цогтгэрэл гишүүний асуултад хариулъя. Таны шүүмжлээд байгаа наад шимтгэл төлөөд л байдаг, тэгээд өөртөө ямар ч үр дүнгүй байдаг. Өөрөө тэгээд хэрэглэдэг ч юм уу бусдын юмыг төлөөд байдаг гэсэн энэ эв санааны зарчим дээр үндэслэсэн хуваарилалтын тогтолцооноосоо л өөрчлөгдөх гээд, хуримтлалын тогтолцоо руу шилжих гэж байгаа шүү дээ. Яг таны наад шүүмжлээд, дургүйцээд байгаа юмыг чинь өөрчлөх гэж байгаа, тогтолцоог өөрчлөх гэж байгаа энийг бол шинэчлэл гэж харж байгаа. Хуулийн шинэчлэл мөн. Эндээс тэдэн төгрөг, эдэн төгрөг авна гээд яриад байгаа юм ерөөсөө биш. Тийм дампуу хууль шинэчлэл гэж байхгүй. Энийг бол тийм зүйлийг хэлээгүй. Реформыг хийхэд тодорхой төсөв шаардлагатайг та бол хэнээр ч хэлүүлэлгүй мэдэж байгаа. Ард иргэдийн дунд, таны сонгогдсон сонгогчдын дунд бид нарын тэтгэвэр үнэ цэнтэй болж чадах юм уу, жил бүр өсөн нэмэгдэж байгаа инфляцаа дийлэх юм уу, инфляцтай уялдах юм уу. Бид нарын энэ арай гэж насаараа тогтоолгосон тэтгэвэр чинь худалдан авалтаа дийлэхгүй байна гэдгийг энэ хууль зохицуулж өгч байгаа. Монгол Улсын Нийгмийн даатгалын багц хууль бол инфляцтай уялдуулж жил бүр тэтгэврийг шинэчлэн тогтооно гэсэн энэ зоригтой зүйлийг хуульд бол анх удаа

хуульчилж өгч байгаа шүү. Энэ бол олон жил ажилласан, зүтгэсэн, хуримтлуулсан мөнгөө яг тэр өнөө үеийнхээ үнэ цэнтэй дүйцүүлж авдаг ийм том шинэчлэл байгаа гэдгийг бас хэлье. Тэгэхээр энэ олон параметруудийг тооцож хийсэн актуар тооцооллыг бас та бас хараахан тэгж бүрэн хэмжээгээр нь үгүйсгэж болохгүй ээ гэдгийг хэлэх гэсэн юм.

Ер нь энэ хүмүүс халамж юм уу, тэтгэмж юм уу, даатгал юм уу гээд байна. Энэ чинь тэтгэврийн, тэтгэмжийн хууль бас хамт орж ирж байгаа шүү дээ. Энэ багц хуульд чинь тэтгэмжийн хууль байгаа. Тийм учраас бид нар тэтгэмжээ ярина. Энэ дотор чинь тэтгэврийн хууль байгаа. Тэгэхээр бид нар тэтгэврээ ярина. Эд нарыг хольж яриад байгаа юм байхгүй. 5 хууль зэрэг орж ирж байгаа гэдгийг бас танд хэлье.

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас үлдсэн зүйлд нь Хишигбаяр дарга хариулъя.

Г.Занданишатар: Хишигбаяр 83.

А.Хишигбаяр: Цогтгэрэл гишүүний асуултад хариулъя. Нийгмийн даатгалын тогтолцоо өөрөө хуваарилалтын, хуримтлалын гэх зэрэг олон тогтолцоо байдаг. Монгол Улс бол 1995 оноос эхлээд хуваарилалтын тогтолцоо буюу эв санааны нэгдлийн зарчимд үндэслэсэн энэ тогтолцоог бол сонгож авсан байгаа. Энэ хуулийн төсөл дээр бид нар цаашидаа хагас хуримтлалын тогтолцоог үе шаттай ороод, цаашидаа 2040 оноос бол бүрэн хуримтлалын тогтолцоо руу орно гэдэг энэ хууль, эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд бид нар оруулж өгч байгаа. Энийг өнөөдөр шууд хуваарилалтын тогтолцоо руу шилжинэ гэвэл Монгол Улсын нөхцөл байдал эдийн засгийн хувьд бид нар бол хийх боломжгүй. Монгол Улс яагаад гэх юм бол бүх хүний өнөөдрийн тэтгэврийг бүгдийг нь бид нар бэлэн мөнгө болгож хадгалаад, тэгээд тэр

хүмүүсийнхээ ирээдүйд тэтгэвэр гарах асуудлыг шууд шийдээд явна гэвэл өнөөдрийн тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийн зардлыг бид нар хэрхэн хаанаас яаж бүрдүүлэх вэ гэдэг асуудал бол гарч байгаа. Тэгэхээр Монгол Улс өнөөдөр 30 жил хуримтлалын тогтолцоогоор явчихсан, хуваарилалтын тогтолцоогоор явчихсан. Мөн 1995 онд тогтолцоо үүсэхээс өмнө маш олон хүн ажил хөдөлмөр эрхэлсэн тэр хугацаагаараа өнөөдөр тэтгэвэр тогтоолгочихсон байна. Тэр хугацаагаараа өнөөдөр нийгмийн даатгалын тогтолцоо үүсээгүй үед ажил хөдөлмөр эрхэлж байсан хүмүүс тэр хугацаагаараа өнөөдөр бас дахиад тэтгэвэр тогтоолгохоор хүлээгээд явж байгаа учраас бид бол шууд хуваарилалтын тогтолцоо руу ороод өнөөдрийн шимтгэл төлөгчийн мөнгийг шууд өөрт нь хадгалуулаад явах юм бол өнөөдрийн тэтгэвэр авагчдын зардлыг бид нар төлөх боломж байхгүй ээ. Ийм учраас бол бид нар үе шаттай орох нь бол зүйтэй гэж байгаа. Монгол Улсын урт хугацаа, богино, дунд хугацааны бүхий л бодлогын бичиг баримт дээр бол цаашидаа үе шаттайгаар хагас хуримтлал, бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд шилжинэ гэсэн ийм зорилго зорилт тавьж ажиллаж байгаа.

Г.Занданишатар: Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна. Гишүүд чуулганы танхимд цуглая.

Тэгээд энд ер нь байна шүү дээ. Мэдээж нийгмийн бодлогын чиглэлээр бол Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, ажлын хэсэг сайн ажилласан байна. Тэгэхдээ улс төрждөггүй байж байгаад илүү улс төрийн шийдвэр гаргаж байгаа шүү. Энэ төсвийн дарамт ачаалал байдаггүй гэж ярьж болохгүй. Төсвийн татаас алдагдлаар нөхөж энэ санхүүжилт явж байгааг тоон дээр бүгд баталж байгаа. Төсөв батлахдаа

татаас батлаад явж байгаа шүү дээ. Тэгээд тэтгэвэр гэдэг бол урт хугацаанд авч үздэг нарийн тооцоолол. Яг өнөөдөр таалагдах гээд Пүрэвдорж гишүүний 7-оос 5 жил болгоно гэдэг хүмүүст ингээд таалагдаад байгаа юм шиг энэ маш эрсдэлтэй алхам хийж байгаа шүү энэ. Хожим бол энэ тэтгэврийн даатгалын сан даахад маш их эрсдэл үүснэ. Эийг бүрэн актуар сууриар тооцож үзсэн юм уу гэдэг нь эргэлзээтэй хариултууд өгөөд байна шүү. Яг бодоод үзэхээр. Тэгээд 2029 оноос шударга болно ч гэх шиг. Энэ актуар суурь гэдэг чинь 50 жилийн дараа ийм тэтгэврийн зардал гаргахад одоо ямар хуримтлал үүсгэх юм бэ гэсэн тооцоолол байхгүй юу. Энд 40 жил ажилласан хүн байна шүү дээ.

Цэвэрлэгчтэйгээ адил 40 жил багшаар ажилласан Долгорсүрэн гэдэг хүн 2008 онд тэтгэвэр гарахдаа 593 мянган төгрөгийн тэтгэвэр авч байгаа одоо. Одоо бол 5 жилээр тооцоход 1 сая 370 мянган төгрөгийн тэтгэвэр авах юм байна. 2008 онд тэтгэвэрт гарсан. 7 жилээр тооцоод 800 мянгаас дээш тэтгэвэр авч байгаа хүмүүс бүүр илүү их нэмэгдэнэ. Сүүлийн ер нь жилд дунджаар 40 мянган хүн тэтгэвэрт гаргадгаас 3 мянга нь сүүлийн 5 жилд 7 жилд өндөр төлөөд, насаараа 40 жил багш хийж байгаад гарсан хүмүүсээс сүүлийн 5 жилд ер нь ингээд бусад жилийн шаардлагуудыг ингээж НДШ төлж явж байгаад энийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлсэн сайн дурын даатгал 7 жил нэмэгдүүлснээр хязгаарлана гэвэл бүтэхгүй ээ. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ чинь өссөөр л байх болно цаашидаа. Энэ дээр актуар суурийн тооцоолол нь шал худлаа. Ирээдүйд нийгмийн даатгалын санг энд дампууруулах юм хийж байгаа шүү. Өнөөдөр ингэж Пүрэвдорж гишүүний энэ санал зөв юм шиг санаж дагаж бид нар попорч байгаад, Нийгмийн даатгалын санд маш том эрсдэл учруулах алхам хийх гэж байгаа юм. Хамгийн том эрсдэл нь энэ. Бусад

чиглэлээр тодорхой ахиц дэвшил байгааг үгүйсгэхгүй. Тэгээд бүр хуримтлал руу шилжинэ гэдэг бол энэ солидарнст буюу Бисмарк Германы тэр эв санааны нэгдлийн зарчим бол нийгмийн чиг баримжаатай, нийгмийн хамгааллын зөв бодлогын суурь философи байсан. Эндээс хуримтлал руу буюу илүү капиталист зарчим руу шууд шилжиж чадахгүй, манай нийгмийн даатгалын сан даахгүй, алдагдалтай байгаа. Энийг чинь суурийг нэмэгдүүлэх юм хамгийн гол та нар хийх ёстой байсан юм бол индексжүүлээд, зарлагаа нэмэгдүүлээд байдаг, тэтгэврээ нэмэгдүүлээд байдаг, тэр орлогыг өсгөх юмыг хэзээ ч хийхгүй хуримтлуулна гэдэг чинь өсгөх юмыг санг өсгөн арвижуулах юмыг дандаа хулгай нүүрлэж, банканд хүүтэй, хүүгүй хадгалуулсан хэлбэрээр суурь биш, Нийгмийн даатгалын сангаа цөлмөсөнд нийгмийн даатгалын сангийн хамаг том проблем байгаа байхгүй юу. 1990 онд төлж байсан цалингийн хэмжээ одоо болтол тэр индексээрээ өсөж, хуримтлал нь тооцогдож л байх ёстой байсан байхгүй юу. 1995 оноос хойш. Нийгмийн даатгалын санд чинь орчихсон байгаа хулгайнхаа нүдийг хааж энийг өсгөн арвижуулдаг систем тогтолцоо хийхгүйгээр нийгмийн даатгалын сан хэзээ ч үр ашигтай болохгүй. Энэ дээр хамгийн том реформ хийх ёстой заалтууд байхгүй. Энэ 3 талт хяналт тавих зорилгоор 3 талт хороо гэж байгуулсан чинь тэр нь бас үр ашигтай биш. Хулгайны тогтолцоо бараг болчихлоо. Нийгмийн даатгалын сан яаж байришиж байгаа, үлдэгдлээс яаж шимтгэл хураамж банканд хадгалуулж мөнгө цохидог байсан чинь шалгагдаж байгаа шүү дээ.

Улсын мөнгө гэж байхгүй, татвар төлөгчдийн мөнгөөр нийгмийн даатгалын сангийн алдагдал тэтгэврийн сангийн даатгалаас төлөх гээд байгаа энэ систем дээр чинь хамгийн том асуудал байна л даа. Энийгээ бид нар засаж залруулж чадахгүй бол нийгмийн даатгалын реформ хийж чадахгүй. Тийм учраас энэ хуримтлал болохоосоо илүү

тэнд хулгай нүүрэлдэх системээ хаах хэрэгтэй. Хамгийн гол юм нь бид нарын энэ 7-оос 5 жил болоход бол маш их эрсдэл гарна шүү. Тооцоолж чадахгүй эрсдэлүүдээ та нар хялбараар тайлбарлаж байна шүү.

Ер нь манай нийгмийн даатгалын газар, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яаманд актуар тооцоолол хийдэг хүн байдаг юм уу гэдэг эргэлзээ төрчихлөө надад. Энд хариулж байгаа бүх байдлыг харахад актуар тооцооллоо ойлгож байгаа, мэддэг хүн байгаа юм уу гэдэг асуудал эргэлзээ төрчихлөө. Дэлхийн банкны судалгаа яриад байгаа. Дэлхийн банкны судалгаа чинь 2030 онд нийгмийн даатгалын сан 30 их наядын алдагдал хүлээнэ гэсэн тооцоо байгаа шүү. Өмнө нь хийж байсан тооцоолол.

Тэгээд дандаа түр орлон гүйцэтгэгч нар байгаа учраас хоноцын сэтгэлгээгээр түр байж байгаа юм чинь гэдэг сэтгэлээр хандаад байдаг юм шиг сэтгэгдэл төрж байна. Ирээдүйд нийгмийн даатгалын сангаа яаж зөв үр ашигтай болгох вэ гэдэг тогтолцоонд бага л анхаарсан байна. Ингээд Байнгын хорооны гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна. Зарчмын зөрүүтэй 33 санал байгаа.

Мөнхбаатар дарга ирцээ бүрдүүлээд, саналаа хураа.

Ер нь бол энэ тэтгэвэр тогтоолгох 7 жилийг 5 жил болгож байгаа нь Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Төрөөс тэтгэврийн шинэтгэлийн талаар баримтлах бодлоготой нийцэхгүй байгаа юм. Энэ чинь яагаад 7 жил болгосон гэхээр 5 жил байсныг 2030 онд, 2025 онд 10 жил болгохоор 10 жилийн цалин хөлсний дунджаар тооцохоор тийм чиглэл, бодлого баримтлаад дунд нь 7 жил болгосон байхгүй юу. Одоо замын дундаас эргээд 5 жил рүү буцаж байгаа юм. Ер нь зөвхөн 10 жилээр ч биш, ер нь нийт цалингийн дунджийг

индексжүүлсэн хувь хэмжээг бодож олохдоо л хамгийн шударга байсан байж магадгүй. Зүгээр сүүлийн 5 жил өндөр төлөөд л, нийгмийн баян чинээлэг хэсэг өндөр төлөөд л илүү тэтгэвэр тогтоолгодог тийм тогтолцоо руу л орж байгаа юм. Үгүй ээ, 10 жилээр хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ бас нэмэгдээд л байна шүү дээ. Одоо 540 мянга болж нэмэгдсэн. 10-аар бодоход 5 сая 400 мянган төгрөг шүү дээ. 7-оор бодоход 3 сая, 4 сая төгрөг шүү дээ. Тэгээд 3, 4 сая төгрөгийн тэтгэвэр авдаг цөөхөн хэсэгт л нөлөөлнө. Яах вэ та тэгээд сүүлд нь хариуцлагыг нь хүлээх юм байгаа биз. Ингээд санал хураалт явуулъя.

Л.Мөнхбаатар: Санал хураалтаа явуулъя гишүүд ээ. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг уншиж танилцуулъя.

Нэг.Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

1.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь заалтын “даатгуулагч” гэсний өмнө “нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор” гэж нэмж, мөн заалтын “заасан хувь хэмжээгээр” гэснийг “заасны дагуу” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 4.1.15 дахь заалтыг хасах. Санал гаргасан Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, Ц.Мөнх-Оргил, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Б.Саранчимэг, Ц.Туваан, С.Чинзориг /цаашид “Ажлын хэсэг” гэх/. Санал хураалт. 58.5 хувиар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 7.2.3 дахь заалтын “гадаад орноос Монгол Улсад суугаа Дипломат төлөөлөгчийн газар” гэснийг “Монгол

Улсад суугаа гадаад улсын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар” гэж өөрчилж, 7.2.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7.2.2.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалттай хуулийн этгээд, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, түүний салбар, төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсад байрладаггүй өөрийн төлөөний газраар дамжуулан үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, Монгол Улсаас эх үүсвэртэй орлого олж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, төлөөний газарт ажиллаж байгаа ажилтан;” Санал гаргасан ажлын хэсэг.

Томьёоллын хувьд гадаадын аж ахуйн нэгж, төлөөний газар гэдэг ийм хууль зүйн нэр томьёо байгаа юу. Нөгөөтээгүүр энэ чинь зарчмын өөрчлөлт хийгээд байгаа юм байна шүү дээ. “Монгол Улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газар” гэснийг “Монгол Улсад суугаа гадаад улсын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар” гээд том зарчмын зөрүүтэй 2 агуулгын өөрчлөлт явагдаж байна. Тийм ээ. Энийгээ харсан юм байгаа биз дээ ажлын хэсэг. Энэ бол нэлээн зарчмын шинжтэй 2 өөрчлөлт оруулсан байна шүү. Энийг ажлын хэсэг дараагийн хэлэлцүүлэг дээр анхаараарай. 64.3 хувиар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.3.1 дэх заалтын “ганц гишүүнтэй ажил олгогчийн захирал,” гэснийг, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг тус тус хасаж, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “эсхүл эцэг” гэсний дараа “, хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагч эх, эсхүл эцэг” гэж нэмэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 59.5 хувиар санал дэмжигдлээ.

4.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэгт доор дурдсан агуулгатай 7.4.10 дахь заалт нэмж, мөн зүйлийн 7.5.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасах.

“7.4.10.өмчийн бүх хэлбэрийн хуулийн этгээд, хүнтэй хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 64.3 хувиар санал дэмжигдлээ.

5.Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.10 дахь хэсэг нэмэх:

“7.10.Даатгуулагч сайн дураар даатгуулсан хугацаанд энэ хуулийн 19.1.2-т заасан гэрээгээр ажил гүйцэтгэсэн бол энэ хуулийн 7.9 дэх хэсэг хамаарахгүй.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 68.3 хувиар санал дэмжигдлээ.

6.Төслийн 12 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 12.1.4, 12.1.5 дахь заалт нэмэх:

“12.1.4.энэ хуулийн 13.3-т заасан зөвлөлийн гишүүний урамшуулал, үйл ажиллагааны зардал;

12.1.5.нийгмийн даатгалын сангаас төлөх шимтгэлийн төлбөр;” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт.

Санал хураалтыг хүчингүйд тооцлоо. Содномын Чинзориг гишүүн үг хэлье. Содномын Чинзориг гишүүнд үг өгье.

С.Чинзориг: Гишүүд ээ, энэ 12.1.4, 12.1.5 дахь заалтад би түрүүн Байнгын хороо дээр хэлсэн юм. Тэгээд дэмжлэг аваагүй. Энэ бол зайлшгүй ийм зөвлөл байх хэрэг байна уу, үгүй юу гэж. Одоогийн хуулиараа бол Нийгмийн

даатгалын Үндэсний зөвлөл чинь 3 талын төлөөлөлтэй, Засгийн газар, ажил олгогч, ажилтны төлөөлөл оролцсон, үндсэндээ хяналтын чиг үүрэгтэй үндэсний зөвлөл ажиллаж байгаа юм. Одоо тэгээд энэ 12.1.4, 12.1.5-аар дахиад бас тийм хяналтын зөвлөл ажиллавал зөвлөлтэй байна гээд. Санхүүгийн эрсдэл, хөрөнгө оруулах үйл ажиллагааг нийгмийн даатгалын асуудал эрхэлсэн Төрийн захиргааны байгууллага хэрэгжүүлнэ гэсэн заалт дээр энэ агентлагаа хэлж байх шиг байгаа юм. Энэ агентлагийнхаа дэргэд дахиад ийм хяналтын зөвлөлтэй байна гээд, тэгээд энэ хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь даатгалын сангаас урамиуулал авч байхаар, үйл ажиллагааны зардалтай байхаар ийм юм орж ирж байгаа юм. Би бол энийг зарчмын зөв зүйтэй санал гэж үзэхгүй байгаа юм. Тэртээ тэргүй 13.2-т энэ үүргийг нь төрийн захиргааны байгууллага нь хэрэгжүүлнэ гээд агентлагаа хэлсэн байгаа юм. Тэгсэн атлаа агентлаг нь дараа нь дахиад хажуудаа ийм хяналтын чиг үүрэгтэй зөвлөлтэй байна. Энэ хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь урамиуулал авдаг байна, үйл ажиллагааны зардалтай байна гээд ороод ирж байгаа. Би бол энийг онцын шаардлагагүй гэж. Тэртээ тэргүй Үндэсний зөвлөл гээд Их Хурлаас байгуулагддаг, 3 талын төлөөлөлтэй, хяналт тавих чиг үүрэгтэй зөвлөл шүү дээ Үндэсний зөвлөл чинь. Тэгээд тэр зөвлөлийн гишүүд нь урамиуулал авдаг, үйл ажиллагааны зардал авдаг ийм зөвлөл байтал дахиад агентлагийнхаа дэргэд ийм хяналтын зөвлөлтэй байна, хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь сангийн хөрөнгөөс урамиуулал авдаг байна. Бүр үйл ажиллагааны зардалтай байна гээд ийм юм оруулаад ирж байгаа юм. Би бол энийг чухал ач холбогдолтой зохицуулалт биш гэж үзэж байгаа. 13.2 дээр энэ хяналтынхаа чиг үүргийг агентлаг хариуцна, хэрэгжүүлнэ гэж оруулчхаад, дараагийн заалтаа болохоор энэ хяналтын зөвлөлтэй байна гээд ийм юм оруулаад би бол энийг зөв зохицуулалт биш гэж бодож байгаа. Эсвэл тэр

хяналтын чиг үүргээ агентлаг хэрэгжүүл, эсвэл тэр агентлаг нь болиод Үндэсний зөвлөлийнхөө дэргэд ийм зөвлөлтэй байх юм уу. Ийм зөвлөлтэй байсан ч энэ нь тэгээд Үндэсний зөвлөлтэйгөө адилхан урамиуулал авдаг байх юм уу, үйл ажиллагааны зардал авдаг байх юм уу гээд ийм асуудал байгаа. Би бол энийг Байнгын хороо дээр дэмжээгүй юм. Тэгээд энийг гишүүд анхаарна биз дээ.

Л.Мөнхбаатар: Чиг үүргийн давхардал байна гэж үзэж байгаа юм байна. Үг авч болно. Асуултад хариулахгүй. Зарчмын зөрүүтэй санал учраас. Санал хураалт явуулъя. Саналын томъёоллыг уншиж танилцуулсан. Санал хураалт. 50 хувиар санал уначихлаа. Хишгээгийн Нямбаатар гишүүн горимын санал гаргая.

Х.Нямбаатар: Миний төхөөрөмж тэр байтугай миний нэр аль ч талд нь уншигдсангүй. Тэгэхээр саяын саналыг хүчингүйд тооцоод дахин санал хураалгах горимын санал гаргаж байна.

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүн Хишгээгийн Нямбаатарын горимын саналаар санал хураалт явуулъя. Саяын санал хураалтыг хүчингүйд тооцох санал хураалт явуулъя. Хүчингүйд тооцох санал хураалт шүү. 55.8 хувиар санал дэмжигдлээ.

Саналын томъёоллыг уншиж танилцуулсан. Үндсэн санал хураалтаа явуулъя. Санал хураалт. 53.5 хувиар санал дэмжигдлээ.

7.Төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.4 дэх заалтын “Монголбанкнаас тогтоосон системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 13.3 дахь хэсгийн “үүрэг бүхий” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж нэмэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. 58.1 хувиар санал дэмжигдээ.

8.Төслийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь хэсгийн “хувь хэмжээ,” гэсний дараа “хэрэглэх” гэж нэмэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Сана хураалт. 58.1 хувиар санал дэмжигдлээ.

9.Төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалтын “бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл,” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 19.1.4 дэх заалтын “зүйлийн 19.1.1, 19.1.2-т “ гэснийг “хуулийн 19.1.1-д” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 62.8 хувиар санал дэмжигдлээ.

10.Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.28 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, мөн зүйлийн 21.31 дэх хэсгийг хасах:

“21.28.энэ хуулийн 7.7-д заасан даатгуулагчийн төлбөл зохих нийгмийн даатгалын шимтгэлийг Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хуульд заасны дагуу нийгмийн даатгалын зохих санд төлж болно.” Санал гаргасан ажлын хэсэг.

Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн үг хэлье.

Б.Пүрэвдорж: Энэ хуулийн 21.23 дээр малчин туслах малчны нийгмийн даатгалын шимтгэлийг 5-аас доошгүй жил 50 хувиар төрөөс төлнө гэдэг ийм заалт орж ирж байгаа. Тэгэхээр энэ бас сайн заалт орж ирж байна л даа. Тэгэхээр энийг малчид маань бас яг энэ асуудал дээр анхааралтай хандах хэрэгтэй байна. 2020 оны 1 сарын 04-ны өдөр батлагдсан малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлөх хугацааг 1 жилээр сунгах энэ хуулийг би батлуулсан байгаа. Тэгээд энэ батлуулсан хуульд малчид маань маш хариуцлагагүй ажилсан. Ер нь бол хөдөө орон нутгаас хөдөөгөөс орж ирээд сумын төв дээр очдог, сумын төв дээр очоод ганц 2 өдөр материалаа

хөөцөлдөж байгаад мал нь хэцүүдэхээр буцаад давхидаг. Тэгээд тэндээ очоод сар болдог, 2 сар болдог, мартдаг. Тэгээд нөгөө хуулийн үйлчлэх хугацаа нь дуусдаг ийм л юм болоод байдаг юм. Дээрээс нь манай нийгмийн даатгалын сум дахь мэргэжилтэн ямар ааштай байгаагаас шалтгаалж энэ асуудал явдаг. Өөрөөр хэлбэл малчин хүн чинь бүх бичиг баримтыг бүрдүүлж чадахгүй. Ер нь бол хууль гарлаа гэхэд дагалдах материалыг нь ийм ийм юм бүрдүүлнэ гэдэг юм нь нэлээн гох дээгээтэй юм хийдэг байхгүй юу даа. Тийм учраас тэрийгээ малчин давж чаддаггүй. Тэгээд сумын мэргэжилтэн, байцаагч нь малчин ороод материал энэ тэр гээд асуухаар зарим нь хэдэр ёдор гээд буцаадаг. Гэтэл манай Зэрэг сум, Чандмань сум нэг нь залуухан, нөгөө нь туршлагатай тэр 2 хүн сум дээрээ 100 гаруй малчныг малчин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хуульд хамруулаад тэтгэвэр авах тэр боломжийг нь бүрдүүлж байхад, зарим сум дээр нь 5 хүн, 6 хүн. Тэтгэвэрт гарах гэж байгаа нэг нөхөр хар яар гээд л. Тэгээд малчдыг буцаадаг, тэрнээс болоод төрөөс гарч байгаа сайн шийдвэр дээр манай малчид бүрэн хамрагдаж чадахгүй ийм тал байдаг шүү. Тийм учраас эхнэр, нөхөр 2 энэ хуульд хамрагдлаа гэхэд нэгийгээ бүр 7 хоногоор сум руу явуулаад тэр материал сайн бүрдүүлээд, тэгээд тэр сумын мэргэжилтэн, байцаагч нар нь тэр хүмүүст сайхан туслаад, энэ Монгол Ардын намаас гаргаж байгаа 50 хувийн малчдын төлбөр төлөх энэ асуудалд бүрэн хамрагдаад, ирээдүйгээ бодоод олон жил тэтгэвэр авахаа бодоорой манай малчид. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Энэ угаасаа саяхан батлагдан гарсан төрөөс олгох урамшуулалтай холбоотой Туваан гишүүн, Тэмүүлэн, Батжаргал нарын гишүүдээс санаачилсан хууль бол батлагдсан. Тэрэнтэй уялдуулж хийж байгаа заалт юм байна шүү дээ.

Саналын томъёоллыг уншиж танилцуулсан. Санал хураалт. Батлагдан гарсан хуультайгаа л нийцүүлж, оруулж ирж байгаа заалт байна. 71.4 хувиар санал дэмжигдлээ.

11.Төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “4 дүгээр” гэснийг “8 дугаар” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 69 хувиар санал дэмжигдлээ.

12.Төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.3.6 дахь заалтын “төлсөн” гэсний дараа “тэтгэврийн даатгалын” гэж нэмж, мөн зүйлийн 27.4 дэх хэсгийн “тусгай дансанд” гэснийг “тусгайлан” гэж, 27.7.2 дахь заалтын “системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж тус тус өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 76.2 хувиар санал дэмжигдлээ.

13.Төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.6 дахь хэсгийн “орлогыг” гэснийг “орлогын тодорхой хувийг” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 29.7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“29.7.Нас барсан даатгуулагчийн гэр бүлийн гишүүнд Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд заасны дагуу тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэхээр бол нэрийн дансны мөнгөжүүлсэн орлого, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэрт зарцуулах нийт хөрөнгийн хэмжээг тооцож зөрүүг энэ хуулийн 29.8-д заасан журмын дагуу өвлүүлнэ.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. Санал хураалтыг хүчингүйд тооцлоо.

Содномын Чинзориг гишүүн үг хэлье. Өвлөхтэй холбоотой заалт байгаа.

С.Чинзориг: Гишүүд ээ, энэ 29 дүгээр зүйлийг бид нар жоохон анхаармаар байгаа юм. Би бас Байнгын хороо дээр яриад яваад байгаа юм. 29 дүгээр зүйл чинь тэтгэврийн нөөц санг

бүрдүүлэх мөнгөжүүлсэн орлогыг өвлүүлэх гэсэн ийм заалт байгаа юм. Одоо миний санаа зовж, болгоомжилж байгаа юм нь болохоор энэ хуримтлал үүсэх, сангийн шимтгэлийнхээ 2 хувиар хуримтлал үүсгэж нэрийн дансаа мөнгөжүүлбэ гэж байгаа санаа, зарчмыг нь би бол дэмжиж байгаа юм. Гэтэл 29 дүгээр зүйлд орж ирж байгаа юм чинь хэзээ энэ сан нь мөнгөжүүлэх, ирэх жилээс мөнгөжөөд хуримтлал үүсээд эхлэх үү, үгүй юу. Тэр ард нь байгаа заалтууд нь хэзээ хэрэгжих вэ гэдэг нь жоохон эргэлзээтэй. Хамгийн наад тал 2030 он гэж ярьж байгаа манай яамныхан. Миний бодлоор бараг л 2040 оноос наашгүй л юм байгаа байх. Баялагийнхаа сантай уялдуулаад, хуримтлалынхаа нэгдсэн сантай уялдуулж явахгүй бол нэлээн асуудалтай.

Миний хамгийн гол санаа зовж байгаа юм нь энэ 2 хувиар хуримтлал үүсгээд мөнгөжүүлсэн орлогоо эрүүл мэнд болоод эрүүл мэндийн зардалдаа, боловсролын зардалдаа, орон сууцны ипотекийн зээлийн санхүүжилтдээ зарцуулж болно гээд ороод ирж байгаа юм.

2 дахь асуудал нь даатгуулагч нь нас барсан бол энэ мөнгөжүүлсэн орлогоос нь хууль ёсны өв залгамжлагчид нь өвлүүлнэ гээд ороод ирж байгаа юм. Яах вэ одоо ингээд ярихад бол их сайхан. Олон түмэнд таалагдахаар, хүрэхээр. Энэ мөнгөжүүлсэн орлогоосоо хуримтлал үүсвэл эрүүл мэндийн зардалдаа зарцуулж болно. Боловсролын зардалдаа зарцуулж болох нь. Бүр орон сууцны ипотекийн зээлдээ санхүүжүүлж болох нь. Даатгуулагч нас барвал хууль ёсны залгамжлагчид нь өвлүүлэх гээд. Энэ чинь тэгээд 10 жилийн дараа, 20 жилийн дараа л хэрэгжиж эхлэх юмыг бид нар одоо хуульд оруулаад олон түмнийг маш бухимдал үүсгээд, өнөө маргаашгүй өвлөх юм байна. Орон сууцны зээлдээ өгье, эрүүл мэнд, боловсролын зардалдаа өгье гээд ингээд бужигнуулсан ийм асуудалд орчихно. Энэ

бол алс ирээдүй, 10 жилийн дараа, 20 жилийн дараа юмыг яриад байгаа юм. Эхний ээлжид би энийгээ энэ хуулиас авчихмаар байгаа юм. Тэгээд тэр 2 хувиараа хуримтлал үүсгээд, мөнгөжүүлээд хуримтлал үүсгэх юмаа эхлээд нэг гарцыг нь зөв олоод явчихъя л даа. Ирээдүйд болох нөгөө алаагүй баавгайн арьсыг хуваана гэдэг шиг, ирээдүйд үүсэх магадгүй 10 жил, 20 жилийн дараа магадгүй болох юмыг одоогийн энэ хууль дээр бичихээр бүгд л иргэд чинь бужигнаад эхэлнэ шүү дээ. Өвлөх юм байна. Ипотекийн зээлд өгөх юм байна. Эрүүл мэнд, боловсролынхоо зардалд өгөх юм байна гээд. Өчигдөр Энх-Амгалан сайд иргэдийг тайван амгалан байлгаад өгөөч гэж байсан тэр шиг л юм болно шүү дээ. Тайван, амгалан байлгамаар байгаа юм. 10 жилийн дараа, 20 жилийн дараа магадгүй гэж байгаа юмыг өнөөдрийн хуульд оруулаад хүлээлт үүсгээд иргэдийг бухимдуулаад явчихна. Тийм учраас би бол даргад юу хэлж байна гэхээр энэ 29 дүгээр заалтыг ажлын хэсэг зөвшөөрч байвал одоо санал хураахгүйгээр, ажлын хэсэгт, Байнгын хороонд гүйцээн боловсруулах гэсэн чиглэл өгвөл сайн байна. Тэгэхгүй бол ингээд дэмжигдээд явах юм бол тэгээд ипотекийн зээлдээ өгөх юм байна маргааш, өвлөх юм байна маргааш, эрүүл мэнд, боловсролын зардалд өгөх юм байна гээд. Энэ чинь 10 жилийн дараа цаад талын хугацаа манайхны ярьж байгаагаар 2040 онд л хагас хуримтлалд шилжинэ гэж яриад байгаа шүү дээ. Ажлын хэсгийн хариулт нь. Тэгэхээр тэр 20 жилийн дараа юмыг бид нар ингээд сайхан таалагдах гэж байгаа юм шиг ийм юм биччихээд хүлээлт үүсгээд, бухимдуулаад. Одоо энийг чинь сонсоод фэйсээр баахан бужигнана шүү дээ. Тэгээд энийг одоо санал хураахгүйгээр Байнгын хороо зөвшөөрвөл дахин гүйцээн боловсруулах чиглэл өгөөд явчихвал яасан юм бэ. Би бол тар 2 хувиар нь хуримтлал үүсгэх механизмыг нь зөв болгоё. Мөнгөжүүлэх асуудлаа зөв болгоё гэдэг юмыг яримаар байна. Тэгэхгүй хий хүлээлт үүсгээд иргэдийг бужигнуулаад

явна. Магадгүй би энийг шуудхан хэлье. Магадгүй өвөл, намар төсвийн тухай хууль орж ирэхдээ энэ ерөөсөө хэцүү, бүтэхгүй зардал гээд хэдэн сарын дараа энийг хүчингүй болгох гээд юм орж ирнэ шүү. Би бол мэдэж байна. Манайх чинь хэд хэдэн юм ингэж хийчихээд тэгээд сүүлдээ болохгүй байна гээд буцаж байгаа шүү дээ. Тийм юм болно. Тэгэхээр ийм саналтай байна. Гүйцээн боловсруулах чиглэл өгвөл яасан юм.

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүдээс гаргасан саналыг үндэслээд эцсийн хэлэлцүүлэг дээр гүйцээн боловсруулах чиглэл өгч байна. Байнгын хороо дээрээ сайтар ярилцаад эцсийн хэлэлцүүлэгт оруулж ирье.

Одоо Даргын дэргэдэх зөвлөл хуралдана. 20 минут, 13 цаг 45 минут болж байна. 15 минут түр завсарлуулж байна.

ЗАВСАРЛАГА.

Г.Занданшатар: Санал хураалтыг үргэлжлүүлж явуулна. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн талаарх зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалтыг үргэлжлүүлж явуулна.

Сая чуулганы завсарлагаагаар. Төслийн 14 дэх зүйлээр санал хураалт явуулна.

14.Төслийн 33 дугаар зүйлийн 33.1.5 дахь заалтын “ажил олгогч нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хуулиар тогтоосон” гэснийг “ажил олгогчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэмжээ болон энэ хуулийн 21.1-д заасан” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. 21.1-ын шигтгэсэн хувилбарыг аваад ир дээ.

Энэ хооронд төрсөн өдөр нь тохиож байгаа Улсын Их Хурлын гишүүдэд мэндчилгээ дэвшүүлье. 6 сарын 19-нд Улсын Их Хурлын гишүүн Ганхуяг

Надмидын Хассуурь, Пүрэвийн Бямбасүрэн нарын бага хүү болж эхээс мэндэлжээ. Улсын Их Хурлын гишүүн Хассуурийн Ганхуягтаа төрсөн өдрийн мэнд хүргэж, Монгол төрийн түшээ, ард түмний элч болсон танд болон таны гэр бүлийнхэнд аав, ээжид нь Улсын Их Хурлын гишүүдийн нэрийн өмнөөс эрүүл энх, аз жаргал, сайн сайхныг хүсэн ерөөе.

Төслийн 14 дүгээр зүйлээр санал хураалт явуулъя. Санал хураалт. 57.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

15.Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.2 дахь заалтын “үйлдвэрчний эвлэлээс” гэснийг “байгууллагаас” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 35.3 дахь хэсэг, 35.16 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 35.15, 35.16 дахь хэсэг болгож, мөн зүйлийн 35.9 дэх хэсгийг хасах:

“35.3.Ажил олгогч болон даатгуулагчийн төлөөллийн байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлнэ.

35.15.Үндэсний зөвлөлийн дүрэм болон энэ хуулийн 35.3-т заасан нээлттэй сонгон шалгаруулах журмыг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо батална.

35.16.Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд ажлын оролцоог харгалзан улирал тутам урамшуулал олгох бөгөөд урамшууллын дээд хэмжээг хөдөлмөр, нийгмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо тогтооно.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 57.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Ер нь энэ Германы 3 талт зарчим гээд цэц дээр, үндэсний олон нийтийн радио телевиз дээр, тэгээд энэ үндэсний зөвлөлүүд дээр ч гэсэн хийсэн систем бол

манайд тохирохгүй байгаа юм даа. Бүх газар энэ ажиллахгүй байгаа. Үндэсний олон нийтийн радио телевизээс эхлүүлээд. Тэгээд 3 газраас нэр дэвшүүлээд л.

16.Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.17 дахь хэсгийн “тогтолцоо, хууль тогтоомж, нийгмийн даатгалын” гэснийг, мөн зүйлийн 35.20 дахь хэсгийн “Энэ зүйлийн 35.14-т заасан” гэснийг тус тус хасаж, 35.17 дахь хэсгийн “аудитын” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж, 35.19 дэх хэсгийн “35.17-д заасан” гэсний дараа “мэргэжлийн хорооны ажиллах журам,” гэж тус тус нэмж, 35.17 дахь хэсгийн “ажиллуулж, урамшуулал олгоно” гэснийг “ажиллуулна” гэж өөрчилж, мөн зүйлд доор дурдсан агуулгатай 35.20 дахь хэсэг нэмэх:

“35.20.Энэ хуулийн 35.19-т заасан урамшууллыг мэргэжлийн хорооны гишүүний ажлын үр дүнг харгалзан Үндэсний зөвлөл олгоно.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 58.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

17.Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.4 дэх заалтын “нормативыг” гэснийг “дээд хязгаарыг” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг.

Нормативыг дээд хязгаараар сольдог нь буруу байна даа. 58.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Энэ заалтыг эцсийн хэлэлцүүлэг дээр гүйцээн боловсруулж анхаар. Дээд хязгаарыг үндсэндээ Улсын Их Хурал, Засгийн газраас баталж байгаа шүү дээ. Яам өөрөө батлах. Орон тооны дээд хязгаарыг. Норматив гэдэг чинь өөр ойлголт баймаар юм.

18.Төслийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, 37.9, 37.12 дахь хэсгийн “өвчин судлалын” гэсний дараа “төрөлжсөн мэргэшлийн” гэж, мөн зүйлийн 37.12 дахь хэсгийн “нийгмийн хамгааллын”

гэсний дараа “болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн” гэж тус тус нэмэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 58.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Энэ шигтгэсэн дээрээ төрөлжсөн, мэргэжлийн гэж нэмсэн мөртөө эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн гэж байхгүй байх юм. Энэ яагаад эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн гэж нэмсэн юм. 37.12 дээр за за. Энийг найруулгаар Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний саналыг авч аль нэгийг батлахгүй бол 2-уулаа батална, эсхүл хамтарч батална гэж байх юм уу. Хамтарч батална гэж найруулах хэрэгтэй юм байна шүү.

19.Төслийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1.5 дахь заалтын “, хууль тогтоомж зөрчихийг зөвлөх, тулгах, шаардах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 39.1.7 дахь заалтыг “39.1.7, 39.1.8, 39.1.9” дахь заалт болгох. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 58.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

20.Төслийн 46 дугаар зүйлийн 46.3 дахь хэсгийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 61 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

21.Төслийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“47.1.Энэ хуулийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 61 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дэмжсэн найруулгын саналаар санал хураалт явуулъя.

1.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.14 дэх заалтын “хорогдуулах” гэснийг “богиносгох” гэж, 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсгийн “үүссэн үүргийн дагуу”

гэснийг “тогтоосон” гэж, 19 дүгээр зүйлийн 19.1.2 дахь заалтын “343 дугаар зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх, мөн хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах” гэснийг “343, 359 дүгээр зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх болон хөлсөөр ажиллах гэрээ” гэж, 29 дүгээр зүйлийн 29.5.2 дахь заалтын “тусгай” гэснийг “тухайлсан” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.2.3 дахь заалтын “хуулиар тогтоосон” гэснийг “хуулийн 25.1-д заасан” гэж, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын, санхүү, төсвийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 35.6 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийн “Төв” гэснийг “Магадлалын төв” гэж тус тус өөрчилж, 44 дүгээр зүйлийн 44.6, 44.7 дахь хэсгийг 44.8, 44.9 дэх хэсэг болгон шилжүүлэх.

2.Төслийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгийн “(цаашид “Итгэмжит зөвлөх” гэх), (цаашид “Зөвлөх” гэх) (цаашид “Тэргүүлэх” гэх)” гэснийг тус тус хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн талаарх зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя.

Нэг.Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/” гэснийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 65.9 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн тухай хуульд харишилсан зүйл ярьж болохгүй шүү.

Хоёр.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.2.1 дэх заалтын “0-16” гэснийг “0-18” гэж, 37.2.2 дахь заалтын “16” гэснийг “18” гэж, 37.2.2, 37.2.3 дахь заалтын “эмнэлэг, хөдөлмөрийн магадлах комисс” гэснийг “эрүүл мэндийн магадлалын зөвлөл” гэж, 37.3 дахь хэсгийн “комисс” гэснийг “зөвлөл” гэж, 37.4 дэх хэсгийн “37.2.1, 37.2.2-т” гэснийг “37.2.1-д” гэж, 37.5 дахь хэсгийн “37.2.1-37.2.3-т заасан комиссын” гэснийг “37.2.1, 37.2.2-т заасан зөвлөлийн” гэж, 37.9 дэх хэсгийн “комиссоос” гэснийг “зөвлөлөөс” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. 63.4 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Гурав.Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай:

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“2 дугаар зүйл.Банкны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.4 дэх заалтын “татварын өрөө барагдуулаагүй татвар” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өрөө барагдуулаагүй татвар, шимтгэл” гэж, мөн заалтын “татварын” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 58.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах

тухай хуулийн бас нэг санал хураалт байгаа. 2 дахь санал.

2.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, 37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсгийн “37.2.2” гэснийг, 37 дугаар зүйлийн 37.5 дахь дэх хэсгийн “-37.2.3” гэснийг тус тус” гэснийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 70.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн найруулгын саналаар санал хураалт явуулъя.

1.Төслийн нэрийн “НЭМЭЛТ” гэсний дараа “, ӨӨРЧЛӨЛТ” гэж нэмж, 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын “73.1.4¹” гэснийг “73.1.4.а” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 68.3 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Дөрөв.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 3, 4 дүгээр зүйл болгох:

“3 дугаар зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.17 дугаар зүйлийн тайлбар хэсгийг хассугай.

4 дүгээр зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.16 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн 8.2, 8.4 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 68.3 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Тав.Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.5 дахь заалтын “тэтгэвэр, тэтгэмжийн” гэснийг “тэтгэврийн” гэж өөрчилсүгэй.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал

хураалт. 75.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Зургаа.Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсэг,” гэснийг хасаж, төсөлд доор дурдсан агуулгатай 3 дугаар зүйл нэмэх:

“3 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.” Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 73.2 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Долоо.Татварын зарим хууль болон нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “гарчиг” гэснийг “нэрийн “ДААТГАЛЫН ТУХАЙ” гэснийг “ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ” гэж, мөн зүйлийн “45 дугаар зүйлийн 45.1.3” гэснийг “44 дүгээр зүйлийн 44.1.3” гэж өөрчлөх.Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт. 70.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Найм.Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай:

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “44 дүгээр зүйлийн 44.6-д” гэснийг “43 дугаар зүйлийн 43.5-д” гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Санал хураалт.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулж дууслаа.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Нийгмийн бодлогын байнгын хороонд шилжүүлж байна.

Бямбацогт дарга аа, танай Төмөр замын тээврийн тухай хууль ирэх 2, 3 дахь өдөр чуулганд хэлэлцэхээр болсон шүү. Та тэр дээр бэлтгэл сайн хангана шүү.

Дамдинням гишүүн, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Энх-Амгалан, Тогтохсүрэн дарга, Боловсролын байнгын хорооны дарга наашаа хүрээд ир. Дараагийн хэлэлцэх асуудлын талаар ярилцъя.

/14.57 цаг/